

Norecopa
Veterinærinstituttet
Postboks 750 Sentrum
0106 Oslo

www.norecopa.no

20. desember 2012

Mattilsynet
Hovedkontoret
Felles postmottak
Postboks 383
2381 Brumunddal

Sendes som epost til: postmottak@mattilsynet.no

Forskrift om bruk av dyr til vitenskapelige formål (forsøksdyrforskriften)

Vi viser til Mattilsynets brev av 5. oktober d.å. (deres ref. 2007/40046) hvor utkastet til en ny forskrift om bruk av dyr til vitenskapelige formål (forsøksdyrforskriften) sendes på høring. Forskriften skal gjennomføre EUs nye forsøksdyrdirektiv 2010/63/EU.

Vi takker for anledningen til å uttale oss om utkastet. Norecopa har engasjert seg sterkt i denne saken og har innhentet synspunkter fra mange hold. Bl.a. har Norecopa deltatt i en av arbeidsgruppene oppnevnt av EU for å konkretisere hvordan direktivets intensjoner skal settes ut i livet. Vi har også hatt dialog med representanter for regelverks- og tilsynsavdelingene i Mattilsynet, og med landets ansvarshavende.

Norge har hatt dagens *Forskrift om forsøk med dyr* i 16 år. Det nye direktivet lanserer en del nye begreper, og forskriften brukes også til å innføre et helt nytt forvaltnings- og tilsynssystem. Vi ber derfor om forståelse for at vår høringsuttalelse er relativt omfattende. Norecopa har tidligere tilbudt bistand både til Mattilsynet og Landbruks- og matdepartementet når det gjelder utformingen av forskriftsteksten, men har fått tilbakemeldingen om å vente til høringsrunden.

På vegne av Norecopa

Med vennlig hilsen

Adrian Smith
professor, sekretær

Sammendrag av Norecopas viktigste kommentarer

1. Forskriftsteksten er i all hovedsak en direkteoversettelse av EU-direktivet 2010/63/EU. Det er positivt at direktivet har mer fokus på erstatning, reduksjon og forbedring av dyreforsøk ("de 3 R-ene") enn det gamle direktivet (86/609/EØF). Den nåværende *Forskrift om forsøk med dyr* inneholder imidlertid allerede en slik fokus. Norecopa mener at det er uheldig at Norge ikke i større grad har benyttet seg av anledningen til å beholde elementer fra den gamle forskriften slik EU- direktivet gir anledning til.
2. Norecopa er positiv til at tilsynssystemet foreslås endret. Detaljene rundt praktisering av den nye modellen virker imidlertid uavklart. Norecopa mener at modellen må forene 3R-fordelene med lokal saksbehandling/tilsyn og fordelene med sentral forvaltning.
3. Norecopa er positiv til at dyreforsøk skal klassifiseres etter deres belastningsgrad, som et ledd i den etiske evalueringen.
4. Det er positivt at terskelen for definisjonen av dyreforsøk senkes til prosedyrer tilsvarende et nålestikk.
5. Norecopa frykter forvirring blant etablerte brukere av forsøksdyr slik enkelte begreper brukes i direktivet og forskriften. Vi foreslår alternative begreper som er godt innarbeidet, og vi oppfordrer Mattilsynet til å lage et veilednings-dokument om det nye regelverket.
6. Norecopa kan ikke se at Norge har innført direktivets krav om at medlemsstatene skal sørge for at kompetansekravene er oppfylt, og om publisering av minimumskrav for hvordan man oppnår, vedlikeholder og demonstrerer kompetanse hos forsøksdyrpersonell. Med direktivets spinkle utdanningskrav, som deler personell i 4 helt nye kategorier, åpnes det for svært ulik praksis og dermed varierende utdanningskvalitet mellom institusjonene.
7. Norecopa mener at det er uheldig at man har unnlatt å benytte anledningen til å beholde enkelte strengere norske bestemmelser som allerede var på plass da direktivet ble vedtatt.
8. Norecopa savner kravet i dagens forskrift om orienterende forsøk (pilotforsøk), som er en viktig del av 3R-konseptet.

A. Generelle kommentarer

Norecopa har valgt å dele sine generelle kommentarer inn i følgende avsnitt:

1. *Betydningen av det nye direktivet*
2. *Terskelen for å definere et inngrep som dyreforsøk*
3. *Forhånds- og retrospektiv evaluering av dyreforsøk*
4. *Oversettelsen av direktivet*
5. *Begrepene knyttet til dyreforsøk*
6. *Valg av forvaltningsmodell*
7. *Instrukser for forsøksdyrforvaltningen, navngitte veterinærer og fiskehelsebiologer*
8. *Kvalitetssikring av opplæring av forsøksdyrpersonell*

Deretter følger en del med spesifikke kommentarer til de enkelte paragrafene i forskriften.

1. Betydningen av det nye direktivet

I utgangspunktet hadde det nye direktivet relativt lite betydning for norsk lovgivning, fordi prinsippet om de 3 R-ene allerede var godt innarbeidet i gjeldende forskrift. De viktigste endringene er kravet om etisk evaluering, og klassifisering av belastningsgraden. Avgjørelsen om å forkaste dagens forsøksdyrforskrift og bygge opp en ny en basert på en oversettelse av direktivet, er etter Norecopas mening en utfordring (se punkt 4 nedenfor).

Direktivet legger opp til at evaluering skal skje i forkant for alle prosjekter, og *retrospektivt* for utvalgte prosjekter. Det skal tas utgangspunkt i det dyret som opplever/opplevde størst belastning under forsøket. Dette har store konsekvenser for arbeidsmengden når det gjelder saksbehandling av dyreforsøk og rapportering. Norecopa mener at Mattilsynet har underestimert arbeidsmengden som dette vil medføre ved valg av en sentral forvaltningsmodell (se nærmere under pkt. 6 nedenfor).

2. Terskelen for å definere et inngrep som dyreforsøk

Norecopa mener det er positivt at terskelen for at prosedyrer skal defineres som dyreforsøk, er senket, slik at blodprøvetaking og prosedyrer som gir smerte eller ubehag tilsvarende et nålestikk er nå dekket.

3. Forhånds- og retrospektiv evaluering av dyreforsøk

Norecopa ser positivt på at det nå skal utarbeides anonymiserte sammendrag av godkjente prosjekter, som skal offentliggjøres, noe som vil gi samfunnet enklere innsikt i dyreforsøk. Det er viktig at Mattilsynet utarbeider en tilstrekkelig veiledning for hvordan disse sammendragene skal utformes, hvis de skal ha noen verdi. EU-kommisjonen arbeider med denne prosessen, og det er viktig at Norge holder kontakt med, og benytter resultatene, derfra.

Prosedyrer skal klassifiseres etter deres belastningsgrad. Denne informasjonen skal brukes som et ledd i den etiske evalueringen av prosjektsøknader. Enkelte prosjekter skal i tillegg få retrospektiv evaluering. Norecopa har i høst deltatt på tre internasjonale møter hvor prosjektevaluering har vært tema. Det er tydelig at det er mange spørsmål knyttet til den praktiske gjennomføringen av dette, inklusivt rapporteringen av statistikk over dyreforsøk i de ulike kategoriene. Norecopa innser at tilsynsmyndigheten vil få et stort merarbeid med å takle henvendelser om dette temaet, og foreslår at det settes av tilstrekkelige ressurser. Som vi kommer tilbake til senere under omtalen av forvaltningsmodellen, stiller Norecopa seg tvilende til om Mattilsynet har beregnet nok ressurser til dette.

4. Oversettelsen av direktivet

Utkastet til den nye norske forskriften bærer sterkt preg av at det er nærmest en direkteoversettelse av direktivet. Ingen tekst er tatt inn fra dagens *Forskrift om forsøk med dyr*, som etter Norecopas mening inneholder mange gode og innarbeidede begreper som har fungert bra i 16 år. Vi mener at mange av disse begrepene bør leve videre, fordi de har god pedagogisk verdi. En radikal tekstendringen vil føre til en viss forvirring og vil utvilsomt skape et stort behov for avklaringer. Norecopa er engstelig for at det ikke finnes et stort nok apparat i Mattilsynet til å dekke dette behovet.

Norecopa konstaterer at Sverige har valgt tekst som er svært annerledes enn direktivets i sine *föreskrifter och allmänna råd om försöksdjur* av 21. november 2012. Utkastet til den nye danske lovgivningen er også veldig forskjellig fra direktivet, se punkt 5 nedenfor.

Det er full anledning til å beholde strengere bestemmelser enn det som står i direktivets tekst dersom disse var operative i norsk lov innen 10. november 2010 og fremmer en bedre dyrevelferd enn direktivets krav. Norecopa kan ikke se at dette har skjedd. I kommentarene til den enkelte paragraf foreslår derfor Norecopa å ta inn bestemmelser fra gjeldende forskrift som sikrer en bedre dyrevelferd.

5. Begrepene knyttet til dyreforsøk

Flere begreper i direktivet er ikke oversatt direkte til norsk i forskriften, og noen begrepene brukes i dag i Norge med en annen betydning. Norecopa foreslår derfor en endring i hvordan enkelte begreper oversettes. Særlig frykter vi forvirring på grunn av hvordan ordene 'procedure', 'forsøk', 'prosjekt' og 'virksomhet' brukes.

Eksempelvis kan forvirring oppstå ved at forskriftens vedlegg B gir eksempler på 'klassifisering av *forsøk* etter forventet belastningsgrad', mens dette på engelsk heter 'severity classification of *procedures*' (vår utheving). Vedlegg B beskriver for det meste ting man ville kalt for prosedyrer på norsk (f.eks. halebiopsier og fasting)¹. Det

¹Vedlegget er basert på rapporten fra en arbeidsgruppe oppnevnt av EU, som er bare delvis tatt inn i forskriften. Norecopa anbefaler at Mattilsynet gjør alle avdelingene kjent med den komplette rapporten. Etter Norecopas oppfatning er EU-rapporten av begrenset verdi for fiskeforskere. Derfor oppnevnte Norecopa sin egen internasjonale arbeidsgruppe som laget en tilsvarende veiledning for prosedyrer som utføres på fisk (<http://www.norecopa.no/categories>).

man tenker på med ordet 'prosedyrer' på norsk blir dermed nærmere (men ikke identisk med) "techniques" (teknikker) enn "procedures" på engelsk i direktiv-sammenheng (selv om 'technique' heller ikke er definert i direktivet).

Det er svært viktig at begrepene forstås av alle, fordi det er i følge direktivet på 'project'-nivået at godkjenning og evaluering foregår. 'Procedures' (dyreforsøk) skal alltid inngå i et 'project' med ett definert vitenskapelig formål (artikkel 3.2), og det er 'project' som skal klassifiseres etter belastningsgraden (artikler 36-40). Ordet 'prosjekt' bør dermed ikke brukes om vage samarbeidsprosjekter som ikke inneholder planer om konkrete dyreforsøk.

"Prosjekt", "prosedyre" eller "forsøk"?

Det er viktige 3R-konsekvenser av valgene som gjøres når det gjelder oversettelse av begrepene. I motsetning til store prosjekter, gir små oversiktlige søknader den beste oversikten over hva hvert enkelt dyr skal gjennom. Det vil også lette klassifiseringen av forsøk etter belastningsgraden for det enkelte dyret. Ved å innføre ordet "prosjekt" i den nye forskriften åpner man for færre, større og mer omfattende søknader med mindre detalj. Dette mener Norecopa er et tilbakeskritt i forhold til dagens lovgivning som ikke fremmer de 3 R-ene eller dyrevelferden.

Norecopa mener dessuten at det er uheldig at den foreslåtte definisjonen av prosjekt i den norske forskriften (§ 4b) angir at det kan omfatte "en kombinasjon av flere forsøk som har samme eller **ulike** formål" (vår utheving). Dette er ikke i tråd med direktivet som presiserer at det skal være ett spesifikt formål: *'project' means a programme of work having a defined scientific objective* (artikkel 3.2).

Norecopa mener at definisjonen av "forsøk" i forskriftens § 4a bør også omfatte begrepet "prosjekt" i § 4b: *et sammenhengende forsøksopplegg med et definert vitenskapelig formål som består av en eller flere prosedyrer*. Norecopa ser altså ingen grunn til å innføre begrepet "prosjekt". Ordet "(dyre)forsøk" dekker intensjonen i direktivet og er godt innarbeidet. Norecopa konstaterer at Sverige har konkludert det samme, og at "försök" gis den samme betydningen som "djurförsök". Vi foreslår at Norge gjør det samme og synliggjør dette i forskriftens § 4a. Dette har særlig konsekvenser for ordlyden i § 6, første setning, og § 12, første setning. Vi anbefaler at alle forekomster av "prosjekt" i forskriften og instruksen erstattes med "forsøk".

Denne tabellen viser ordlyden i ulike dokumenter av relevans til saken (fargene synliggjør enkelte likheter eller forskjeller), og viser bl.a. hvordan Sverige benytter ordet "forsøk":

Engelsk direktiv-tekst	Dansk direktiv-tekst	Svensk direktiv-tekst	Svensk lovverk*	MTs forslag til norsk forskrift	Norecopas forslag til norsk forskrift	Dansk lovforslag**
project	projekt	projekt	försök	prosjekt	forsøk	projekt
procedure	forsøg	försök	försök	forsøk	forsøk	forsøg
user	bruger	användare	tillståndshavare	virksomhet	braker	dyreforsøgstilladelses-indehaver
breeder	opdrætter	uppfödare	destinationsuppfödning	virksomhet	avlshenhet	opdrætter
supplier	leverandør	leverantör	tillhandahållande	virksomhet	leverandør	leverandør
establishment	virksomhed	anläggning	försöksdjursanläggning	lokaler	virksomhet	opstaldningssteder

*Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om försöksdjur av 21.11.12

**Utkast til Bekendtgørelse om dyreforsøg

Norecopa konstaterer at den norske forskriften bruker ordet 'virksomhet' (se tabellen ovenfor), som et samleord for tre begreper i direktivet: *user*, *supplier* og *breeder* (§ 4c), uansett om de er fysiske eller juridiske personer. Norecopa mener at dette er en uheldig sammenblanding. Flere steder er det krav til en virksomhet som ikke kan tilfredsstilles av en fysisk person. Norecopa mener at § 4c bør skrives om, og at *virksomhet*, *oppdretter*, *formidler* og *bruker* bør defineres hver for seg (se tabellen ovenfor), og omtales separat i forskriften og instruksen.

Norecopa oppfordrer Mattilsynet til å utarbeide en detaljert veiledning når forskriften vedtas, for å unngå begrepsforvirring.

6. Valg av forvaltningsmodell

Norecopa mener at det er positivt at Mattilsynet tar initiativet til en oppdatering av dagens lovverk og en evaluering av Norges forvaltningsmodell. Den norske modellen med en ansvarshavende på hver forsøksdyravdeling ("en komité bestående av én person") er en ordning som trolig er unik, og den er ikke forenlig med kravene i direktivet.

EU-kommisjonen har understreket at det enkelte landet kan velge type forvaltningsmodell, f.eks. om det er sentralisert eller desentralisert. Valget kan ta hensyn til landets eksisterende lovgiving, geografi, tradisjoner og typer forskningsaktivitet. I et langstrakt land som Norge, med spesielle utfordringer innenfor utradisjonelle former for dyreforsøk på vilt og fisk (som nevnes svært sjeldent i direktiv-sammenheng), er det viktig at det velges en modell som fungerer hensiktsmessig. Norecopa mener at det også må tas hensyn til at Mattilsynet selv har begrenset kompetanse innenfor fagområdet forsøksdyrlære. Dessuten er det viktig å involvere kompetansen og lokalkunnskapen som den enkelte avdelingen besitter. Slik lokalkunnskap kan være avgjørende for om et godt planlagt dyreforsøk forløper tilfredsstillende eller ikke.

Norecopa mener at det er helt essensielt at den nye tilsynsmodellen er en synergi av de beste egenskapene fra kompetansen sentralt og lokalt/regionalt. I og med at Norge lenge har hatt et tilsynssystem som ikke kan sammenlignes med andre land, er det også viktig at man tar lærdom fra erfaringene gjort i andre land.

Sentral forvaltning øker sjansene for harmonisering mellom dyreavdelingene. For at det skal lykkes, må det imidlertid tilføyes store ressurser og vitenskapelig kompetanse. Slik kompetanse er stort sett plassert ved de enkelte forskningsinstitusjonene i dag. Norecopa tror at det vil være lite fristende for aktive forskere å oppgi en forskningskarriere for å arbeide i forvaltningen. Sentrale forvaltere drar ikke fordel av erfaringene fra daglig arbeid på en dyreavdeling, og de vil lettere gå glipp av de siste utviklingene innenfor forsøksdyrmiljøet.

Desentralisert forvaltning gjør det enkelt å endre vedtak raskt for å ta hensyn til uforutsette endringer i dyrenes velferd. I tillegg er det enklere å vurdere planer om dyreforsøk ut ifra totalbildet, som bl.a. omfatter

- lokalenes utstyr og øvrig infrastruktur
- personalets kompetanse og erfaring

- forvaltningens tidligere erfaring med forsøk på stedet

Et slikt system medfører imidlertid at det lett kan oppstå ulik praksis fra avdeling til avdeling, grunnet forskjeller i kultur, erfaring og teoretisk kunnskap. Disse forskjellene blir forsterket av at det foregår tre ulike typer dyreforsøk i Norge:

- forsøk på tradisjonelle laboratoriedyr og andre pattedyr
- forsøk på akvatiske organismer
- feltforsøk på viltlevende dyr

Norecopa legger merke til at rapporten datert 30.09.11 fra Mattilsynets egen arbeidsgruppe om ulike tilsynsmodeller konkluderer at tilsynet må etablere 'minimumskompetanse' på disse tre områdene, uansett tilsynsmodell.

Norecopa mener at den beste tilsynsmodellen er en som utnytter fordelene med både sentralt og desentralisert forvaltning. Planer om dyreforsøk bør utarbeides, og kvalitetssikres lokalt, hvor hensyn kan tas til lokale forhold. Mye av den etiske forhåndsvurderingen kan også skje lokalt. Godkjenning kan foregå sentralt, for å sikre nasjonal harmonisering og for å skaffe en god oversikt over aktiviteten i landet.

Norecopa støtter Mattilsynets forslag til en sentral forvaltningsmodell dersom mulighetene i direktivet, bakt inn i den nye forskriften, nyttes fullt ut. Med dette mener Norecopa mulighetene i forskriftens kapittel V til å etablere et sterkt lokalt tilsyn. Spesielt vil vi fremheve mulighetene som en dyrevelferdsenhet (§ 27) gir. Norecopa anbefaler på det sterkeste at Mattilsynet utgir retningslinjer for hvordan disse enhetene skal etableres, deres sammensetning og driftsformen. Det kan være hensiktsmessig å samle kompetansen i én enhet på et område med flere små dyreavdelinger (f.eks. på et universitet). Dersom en norsk forsøksdyravdeling søker akkreditering hos AAALAC International vil det også være en stor fordel om man kunne vise til en velfungerende form for lokalt tilsyn og etisk evaluering.

Ressursbehovet

Norecopa er av den oppfatning at Mattilsynet har undervurdert ressursbehovet når det gjelder det sentrale tilsynet. I et brev datert 3.10.12 til FKD og LMD anslår Mattilsynet at det nye organet må behandle over 800 søknader om nye forsøk per år, basert på dagens saksmengde. I tillegg kommer søknader om endringer i allerede godkjente prosjekter, som Norecopa anslår kan utgjøre ca. en tredjedel av søknadene. Den nye lavere terskelen for definisjon av et dyreforsøk vil også bidra til at antallet søknader øker. Det er ikke urealistisk å regne med at det sentrale tilsynet må behandle over 1000 saker årlig bare knyttet til søknader om forsøk. Norecopa er redd for at saksomfanget vil være for stort til at et sentralisert organ vil kunne håndtere dette forsvarlig og effektivt med ressursene som Mattilsynet anslår i rapporten fra arbeidsgruppen nevnt tidligere. I høringsbrevet (s. 31) anslår Mattilsynet at forvaltningsarbeidet som i dag gjøres av de lokale ansvarshavende på landets 64 forsøksdyravdelinger tilsvarer kun 3 årsverk, noe som Norecopa er svært skeptisk til. I tillegg skal forvaltningsorganet gi råd, rapportere, foreta retrospektive vurderinger, publisere prosjektsammendrag, samle nasjonale statistikk, besvare henvendelser fra samfunnet og delta på kurs og i møter.

Norecopa er enig med Mattilsynet at et sentralt tilsyn vil medføre et behov for ekspertise innen forsøksdyrvitenskap, og at det kan være en fordel å ha tre grupper med kompetanse (laboratoriedyr, fisk og vilt). De aller fleste med slik kunnskap

arbeider imidlertid i dag i FoU-sektoren. I høringsbrevet skriver Mattilsynet at de selv mangler denne nødvendige kompetansen, og at de planlegger å sikre seg denne kompetansen ved å etablere 'et nettverk av eksterne eksperter som kan bistå dem i vurderingene' (høringsbrevet side 5, andre avsnitt). Norecopa frykter at slike personer ansatt i FoU-sektoren vil være lite interessert i å delta i stor grad i rutine saksbehandling av andres søknader, og at få personer med høy kompetanse innenfor de tre nevnte gruppene vil søke stillinger i Mattilsynet. Forsøksdyrvitenskap er et lite fagområde som ikke har hatt den største rekrutteringen, selv på aktive forskningsinstitusjoner. Norecopa mener at dette er en viktig grunn til å styrke kvalitetssikringen av den delen av forvaltningen som skjer lokalt/regionalt.

Nasjonal komité

Norecopa ser frem til etableringen av en nasjonal komitéen for beskyttelse av forsøksdyr, slik det kreves i direktivets artikkel 49, og som er beskrevet i instruksens § 19. Denne komitéen bør være relativt stor og representere alle interesserpartene rundt dyreforsøk. Den kan gi mer overordnede og prinsipielle råd. Norecopa ønsker å være medlem av en slik nasjonal komité. Norecopa ser store fordeler med å knytte den nasjonale komitéen til Veterinærinstituttet. Instituttet er departementenes og Mattilsynets forvaltningsstøtteorgan, i tillegg til å være en aktiv forskningsinstitusjon innenfor bl.a. dyrevelferd. Instituttet har også utarbeidet en rekke velferdsprotokoller for inspeksjoner av dyrehold, noe som kan bygges videre på i forsøksdyrsammenheng. Instituttet har allerede sekretariatet for både Norecopa og Rådet for dyreetikk. Norecopas ekspertise innenfor de 3 R-ene gjør organisasjonen til en opplagt samarbeidspartner, og vi foreslår at komitéens sekretariat knyttes til sekretariatet til Norecopa. Norecopas sekretariat vil måtte styrkes, men det vil være en stor samlokaliserings-gevinst. Det vil også være i tråd med det som Mattilsynet sier skjer i andre land som de har vært i kontakt med: at man 'bygger på eksisterende komitéer og grupperinger' (brev fra Mattilsynet om tilsynsmodellen til FKD og LMD av 3.10.12, side 4). Kommisjonen har bekreftet at det ikke foreligger inhabilitetsproblemer, uansett hvem komitémedlemmene er tilknyttet, så lenge de deltar i komitéen i kraft av sin egen kompetanse.

Kontaktpunkt/kontaktperson

Det er fortsatt uklart hvordan andre viktige funksjoner nevnt i direktivet og instruksens skal praktiseres. Det gjelder bl.a. rollen til myndighetenes kontaktpunkt ovenfor EU (instruksens § 20) og kontaktpersonen om validering av alternative metoder (den såkalte PARERE-kontakten, direktivets artikkel 47.5 og instruksens § 21). Norecopa bistår gjerne med råd om disse prosessene.

7. Instruks for forsøksdyrforvaltningen, navngitte veterinærer og fiskehelsebiologer

Det er utarbeidet en instruks for forsøksdyrforvaltningen, men den er ikke lagt ved høringsdokumentene. Norecopa mener at dette er uheldig, dels fordi forskriften henviser til innhold i instruksens (man må altså kjenne instruksens innhold for å kunne ta stilling til forskriften). Uten tilgang på instruksens er det vanskelig å foreta en helhetlig vurdering av forskriften. Norecopa er positiv til at forskriften fastslår at myndighetene har plikt til å følge instruksens, og at den vil bli publisert i Lovdata.

Norecopa regner med at dagens instruks for forsøksdyrveterinærer skal bestå, og mener at det utarbeides en lignende instruks for fiskehelsebiologer.

8. Kvalitetssikring av opplæring av forsøksdyrpersonell

Norecopa har lenge registrert at krav til opplæring av alle kategorier personell som arbeider med forsøksdyr er noe som opptar EU-kommisjonen og det internasjonale forsøksdyrmiljøet i stor grad. Det er viktig at Norge deltar i denne prosessen, og det er beklagelig at Norge ikke var representert på arbeidsgruppemøtet som fant sted i år.

Mattilsynet opplyser at de ikke lenger vil ha ansvaret for å autorisere utdanningskurs. Det blir opp til institusjonene å oppfylle kravene. Norecopa mener at dette er sterkt beklagelig. Kravene i direktivet, som er tatt med i den norske forskriftens vedlegg E, er svært enkle og består av 11 korte punkter. EU-kommisjonen arrangerer for tiden arbeidsgruppemøter for å diskutere en mer fylldig beskrivelse av utdanningskravene til de 4 kategorier personell som er identifisert i direktivet (tatt inn i forskriftens §24, annet ledd), men den forventer at medlemsstatene selv tar initiativet for å sette i gang opplæring og eventuell akkreditering av kurs. Norecopa etterlyser detaljer om hvordan denne bestemmelsen er tenkt gjennomført. Uten føringer vil det muligens bli fritt frem for hvem som helst å holde kurs, noe som kan føre til sterkt varierende kvalitet. Mange institusjoner har arbeidet hardt for å få sine kurs innlemmet i universitetenes studietilbud, slik at de gir studiepoeng og er mest mulig harmonisert. Det blir et stort tilbakeskritt hvis arbeidet undermineres ved at enkelte institusjoner kjører korte kurs som holder mye lavere standard.

Det står dessuten klart i direktivets artikkel 23 at *medlemsstatene*, ikke bare virksomheten, skal sørge for at kompetansekravene er oppfylt, og de skal publisere minimumskrav for hvordan man oppnår, vedlikeholder og demonstrerer kompetanse innenfor 4 ulike kategorier personell. *Disse kravene er ikke tatt inn, hverken i instruksen eller forskriften, noe som er en klar mangel.* Norecopa foreslår derfor at tekst om dette legges til § 24.

Direktivet definerer fire grupper personell som trenger opplæring/utdanning i forsøksdyrkunnskap (artikkel 23 pkt. 2). Dette har skapt en del forvirring i det internasjonale forsøksdyrmiljøet, fordi mange bruker retningslinjer utarbeidet av FELASA, som er basert på helt andre kategorier personell. Flere land har brukt mye ressurser for å få sine kurs akkreditert av FELASA. Norge innlemmet FELASAs retningslinjer i sitt regelverk på 90-tallet (se <http://oslovet.norecopa.no/dokument.aspx?dokument=74> for en oversikt).

Utkastet til ny forskrift sier dessverre svært lite om utdanningskravene som forventes, annet enn å nevne direktivets fire kategorier og innta vedlegg E. Vedlegget er bare en skjelett, hvor det står tydelig at dette er minstekrav.

Norecopa mener at det må være hjemlet i forskriften at utdanning og praksis fremdeles må gjennomføres etter opplegg fastsatt av myndighetene. De spesifikke

kravene kan utformes og publiseres så snart EU har ferdigstilt det europeiske rammeverket på området (forventelig våren 2013).

I Mattilsynets forslag til ny forskrift, § 24 annet ledd, stilles det krav om kontinuerlig praksis og utdanning for personer som arbeider med dyr. Dette bør også spesifiseres nærmere. Hvilke krav skal stilles til den som er ansvarlig for praksisen, og hvordan skal kompetansen dokumenteres?

B. Spesifikke kommentarer

Det er noen små ortografiske feil i forskriften som er på høring. Disse er rettet opp i vedlegget. Kommentarene i dette avsnittet følger kronologisk inndelingen i forskriften. **De viktigste kommentarene eller endringer i teksten er skrevet i rødt. Norecopa mener at alle forekomstene av ordet 'prosjekt' skal erstattes med 'forsøk' både i forskriften og i instruksen.**

Tittel

Direktivets formål er i følge artikkel 1 å beskytte dyr brukt til vitenskapelige eller utdanningsformål. Vi foreslår at tittelen på den norske forskriften gjøres om til *Forskrift om beskyttelse av dyr brukt til vitenskapelige og utdanningsformål (forsøksdyrforskriften)*.

§ 1

Vi savner denne teksten fra den gamle forskriften:

'og sikre at de får forsvarlig behandling og ikke utsettes for unødig smerte eller lidelse.'

§ 2b

Norecopa mener det er svært viktig at begreper fra dagens forskrift som er godt innarbeidet og forstått, bør videreføres, både for å unngå forvirring og for å signalisere at intensjonen er den samme. I denne viktige paragrafen foreslår vi derfor at mye av den gamle teksten beholdes.

Definisjonen av "dyr" i forskriftens § 2b følger definisjonen i dyrevelferdsloven og er dermed litt anderledes enn direktivet. Forskjellen gjelder beskyttelsen som gis til utviklingsstadier. Norecopa mener at dette er uproblematisk.

Erfaringsmessig har mange forskere imidlertid spørsmål om grensegangene mellom dyreforsøk og inngrep som ikke regnes som forsøk. Vi mener at teksten i den nye forskriften mangler noen av avklaringene som er synlige i dagens forskrift. Likedan savner vi ordene 'grunn til å anta' fra dagens forskrift, som gir et viktig signal om at tvil skal komme dyrene til gode i tilfeller hvor det mangler vitenskapelig bevis. Vi savner også bestemmelsen om hjertestikk som vi mener bør videreføres i norsk rett. Norecopa mener dessuten at 'anerkjente' er et bedre begrep enn 'normal', og at teksten i den gamle forskriften om identitetsmerking er bedre enn den nye:

Forskriften gjelder ikke

- a) *alminnelig hold, avl/oppdrett, fôring og håndtering av dyr hvor det ikke er grunn til å anta at dette medfører smerte, ubehag, frykt eller varig skade*
- b) *ikke-eksperimentelt husdyrhold etter anerkjente metoder*
- c) *normal ikke-eksperimentell veterinærmedisinsk behandling av sykdom og skade hos dyr etter anerkjente metoder*
- d) *enkel identitetsmerking av dyr*
- e) *klinisk utprøving av legemidler til dyr når dette er nødvendig for å få markedsføringstillatelse*
- f) *handlinger som det ikke er grunn til å tro vil påføre dyret smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis. Blodprøvetaking fra hjertet samt injeksjoner i hjertet er å regne som forsøk og skal foregå under total anestesi. Dyret skal avlives under anestesen med mindre Mattilsynet har gitt særskilt tillatelse til at det kan våkne fra anestesen.*

Forsøk er kun unntatt fra forskriftens bestemmelser dersom det ikke er grunn til å anta at summen av prosedyrene påvirker dyrets normale livsutfoldelse eller medfører annet enn helt forbigående lett smerte eller ubehag.

I tvilstilfeller avgjør Mattilsynet hva som faller inn under denne forskriften.

Kravene i forskriften er rettet mot virksomheter.

§ 3

Norecopa foreslår at 'i nær tilknytning til' fjernes fra setningen om forskning fra fartøyer og erstattes med 'utenfor'. Med dagens teknologi kan forsøksdyr følges på lang avstand i sjøen. Det kan tenkes at dette faktisk er en fordel for dyrene, rent velferdsmessig, fordi de blir mindre forstyrret, og gir dermed mer pålitelige forskningsdata. Eventuelle problemer som oppstår med dyrene vil imidlertid være vanskeligere å oppdage og behandle.

§ 4

punkt a:

I høringsbrevet (s. 9) argumenteres det for hvorfor 'medisinsk virksomhet' er lagt inn som et eget formål av tilsammen tre når forsøk gjennomføres. På side 8 i brevet innrømmes det at formålene delvis overlapper hverandre, og at 'vitenskapelige formål' også omfatter 'metoder for å utvikle og teste stoffer og produkter'. Derfor kan vi ikke forstå hvorfor det er nødvendig med 'medisinsk virksomhet', som på side 9 nettopp er definert som produktutvikling og -testing. Vi foreslår derfor at 'medisinsk virksomhet' fjernes fra dette punktet.

Vi savner en definisjon av feltforsøk og foreslår at definisjonen fra dagens forskrift legges inn som eget punkt. Det er viktig å definere feltforsøk, fordi det gjelder også dyreforsøk innendørs utenfor lokaler som Mattilsynet har godkjent, samt forsøk utendørs ved en institusjon som kan tro at det dekkes av forsøksdyravdelingens godkjenning:

"feltforsøk": forsøk utenfor godkjente forsøksdyrlokaler

Norecopa har gjort en grundig utredning av oversettelsen i forskriftens § 4a av det engelske ordet 'procedure', som er blitt til 'forsøk'. Det vises til omtalen under den generelle delen av Norecopas høringsuttalelse.

Norecopa mener at bestemmelsen i § 4a om avliving av dyr bare for å bruke organer eller vev er uklar i forhold til direktivteksten, og vanskelig å lese. Artikkel 1.2 i direktivet sier '*This Directive shall apply where animals are used or intended to be used in procedures, or bred specifically so that their organs or tissues may be used for scientific purposes.*' Avliving av dyr for uttak av organer eller vev er altså ikke å regne som et dyreforsøk (som pr. i dag) og behøver derfor forhåndsgodkjennes, så lenge som avlen ikke fører til at dyr fødes eller klekkes med tilstander som påfører dyrene smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis.

Dersom imidlertid dyr avles spesielt til uttak av organer eller vev, gjelder direktivet, hvilket betyr at avlsvirksomheten skal autoriseres og registreres (direktivets artikkel 20). Dette bør komme tydeligere frem i den norske forskriften, og vi foreslår følgende tekst som erstatning for den siste setningen:

Begrepet omfatter ikke avliving av dyr bare for å bruke organer eller vev fra dem, unntatt når dyr avles for dette formålet.

Dyr som ikke er avlet spesielt til uttak av organer eller vev, kan dermed fortsatt hentes fra gårder o.l. (og til og med dyrebutikker), men Mattilsynet bør sette i gang tiltak for å sørge for at denne praksisen begrenses til et absolutt minimum, blant annet av dyrevelferds- og helsemessige hensyn.

I punkt § 4c brukes ordet 'virksomheter' som en samlebetegnelse for alle fysiske og juridiske personer som oppdretter, formidler og bruker forsøksdyr, mens de omtales hver for seg i direktivet. Norecopa mener at dette er en uheldig sammenblanding. Flere steder er det nemlig krav til en virksomhet som ikke kan tilfredsstilles av en fysisk person, f.eks.

- a. 'innredning og utstyr' (§ 30)
- b. et oppdatert register over alle godkjente virksomheter (instruksens § 5).
- c. kravene i instruksens § 4.

Norecopa mener at Mattilsynet bør revurdere bruken av dette samlebegrepet.

I definisjonen av 'prosjekt' i § 4b, er det føyd til 'eller ulike formål'. Norecopa mener at dette er en utvidelse av intensjonen i direktivet, som åpner for svært uoversiktlige prosjekter bestående av en lange rekke dyreforsøk som blir svært vanskelige å føre tilsyn med. Direktivet åpner riktignok for 'multiple generic projects' (artikkel 40.4), men kun hvis det brukes til regulatoriske formål eller i produksjons- eller diagnostisk øyemed. I slike tilfeller er det snakk om svært godt definerte formål. Vi mener at ordene bør slettes. Se forøvrig våre kommentarer om begrepet 'prosjekt' under punkt 5 i den generelle delen av vår uttalelse ovenfor.

§ 5

Norecopa mener det er viktig å presisere, som i dagens forskrift, at virksomheten skal være godkjent 'før den tas i bruk.'

Vi foreslår også at denne nye setningen tas inn:

Godkjenningsdokumentet skal henge på et godt synlig sted i virksomheten og skal vise hvilke dyrearter som kan oppstalles i hvilke rom.

Førstedelen av setningen er tekst fra dagens forskrift. Den andre delen av vårt forslag, er basert på at godkjenningsdokumentet har mye mindre verdi hvis det ikke viser hvilke rom som er godkjent for hvilke arter. Det er svært viktig at godkjente arter oppstalles kun på de rommene hvor det er godkjent innredning.

§ 6

Pilotforsøk (orienterende forsøk) nevnes i høringsbrevet (s. 17) som et mulig krav som Mattilsynet kan sette i forbindelse med godkjenningen. Slike forsøk er ikke nevnt i utkastet til ny forskrift, i motsetning til dagens forskrift. Det er et viktig pedagogisk signal å forskriftsfeste verdien av pilotforsøk. Dette bør tas inn på et passende sted, f.eks. i denne paragrafen. Norecopa foreslår følgende tekst fra dagens forskrift:

Hvis metodene er uprøvd eller det er usikkert hvor mange dyr som vil bli brukt, skal det foretas pilotforsøk.

Når det først nevnes i denne paragrafen at søknader skal behandles innen 40 dager, mener vi at det er logisk at tilleggsbestemmelsen om 15 dager, som står i utkastet til instruksen, føyes til her:

Hvis forsøkets kompleksitet eller tverrfaglige preg tilsier det, kan Mattilsynet forlenge fristen én gang med inntil 15 dager. Forlengelsen og varigheten av denne skal være nøye begrunnet og meddeles søkeren innen utløpet av fristen.

Vi ser ingen grunn til å endre dagens praksis når det gjelder lengden på godkjenninger, og foreslår at 'fem år' erstattes med:

Godkjenningen skal gis en begrenset varighet som ikke overstiger fire år (to år for feltforsøk).

Vi foreslår også at det tas inn en viktig bestemmelse fra dagens lovgivning:

Forsøk skal ikke påbegynnes før Mattilsynet har godkjent dem.

Likedan er det en bestemmelse i direktivets artikkel 44 som vi ikke finner i noe annet sted i forskriftsteksten, som kunne godt plasseres her:

Endring eller fornyelse av et forsøk skal gjøres betinget av en tilfredsstillende vurdering. Mattilsynet skal publisere betingelsene for slike endringer og fornyelser.

§ 7a

Norecopa mener at de norske betegnelsene på belastningskategoriene (artikkel 15 i direktivet og § 7a i forskriften) er uheldige. I utkastet til forskriften brukes det 'milde', 'moderate' og 'smertefulle' for 'mild', 'moderate' og 'severe'. Milde og moderate dyreforsøk kan også være smertefulle. Vi mener derfor at man må finne et

annet begrep for 'severe' enn 'smertefulle'. Norecopa vil på det sterkeste anbefale en norsk versjon av den danskspråklige oversettelsen av direktivet, **slik at begrepene blir 'lett belastende', 'moderat belastende' og 'betydelig belastende'**. Dette medfører også en endring i ordlyden i teksten som utgjør Mattilsynets forslag til § 13 i instruksen. I tillegg må det avklares hva som skal skje med den midterste gruppen (moderat belastende forsøk) når det gjelder etterfølgende evaluering, fordi Mattilsynets forslag til § 13 nevner ikke denne. Direktivets krav er ivarettatt dersom den andre setningen i paragrafen endres til:

Prosjekter som bare omfatter lett belastende, moderat belastende eller terminale forsøk med andre dyr enn primater, skal ikke evalueres rutinemessig.

Norecopa mener at unntaket fra prosjektsammendrag i det siste avsnittet i paragrafen er svært uheldig og bør fjernes. For å sikre best mulig tillit i samfunnet til dyreforsøk, bør Norge fortsette med dagens praksis som er strengere enn direktivet, slik man har anledning til. Alle søknader om dyreforsøk inneholder nemlig i dag et prosjektsammendrag, i formen av et avsnitt hvor søker bes om å beskrive prosjekt 'i en almenntilgjengelig språkform'. Disse avsnittene er i praksis offentlige fordi alle kan be om innsyn i søknadene.

Høringsbrevet (s. 14) omtaler prosjektssammendragene ved å si at Norge har hatt en lignende ordning siden 2010 ved at møtebøkene fra FDU er lagt ut på nettsidene. Omtalen av prosjektene i disse møtebøkene er imidlertid ikke mer enn en setning eller to, og er forfattet av FDU's sekretariat med tanke på utvalgsmedlemmene, ikke publikum.

§ 8

Norecopa mener at 'pedagogisk gevinst' under pkt. c er uheldig og foreslår at det erstattes med uttrykket fra dagens forskrift: 'samfunnsmessig nytteverdi'.

Norecopa forstår ikke hvorfor 'medisinsk virksomhet' er satt inn i forskriften her. Det samme gjelder paragraf 4. Vi kan ikke finne dette begrepet i direktivet.

Norecopa foreslår et nytt punkt f med tekst som bygger på artikkel 43.2 i direktivet:

om forsøket skal gjennomgå en etterfølgende evaluering, og innen hvilken frist. I så fall skal forsøkssammendraget oppdateres med resultatene av evalueringen.

§ 10

Norecopa savner en viktig bestemmelse i dagens forskrift, som plasserer et klart ansvar på forskerne, fordi det er de som har de beste forutsetningene for å være orientert om sitt felt. Det er ikke forvaltningens oppgave å bruke ressurser på å finne og kreve alternativer:

Det påligger den som søker om å gjennomføre et dyreforsøk, å utrede de alternative metoder som eksisterer og redegjøre for disse i søknaden.

§ 14

I høringsbrevet (s. 18) brukes uttrykket 'total narkose' i omtalen av denne paragrafen. Narkose er ikke anestesi, men en dempning av aktiviteten i sentralnervesystemet. Selv om "narkose" brukes synonymt med anestesi/bedøvelse på folkemunnen, bør man være varsom med å bruke begrepet.

Hva angår teksten '*Dyr som påføres mindre belastning, skal også bedøves hvis det er hensiktsmessig*' mener Norecopa at det hadde vært bedre å beholde den eksakte ordlyden i Direktivet. Dette fordi det er en nyanseforskjell mellom "*hvis det er hensiktsmessig*" og "*hvis ikke det er uhensiktsmessig*" som tillegger den som vil fravike kravet større bevisbyrde. Norecopa mener at det bør heller stå:

Dyr som påføres mindre belastning, skal også bedøves hvis ikke det er uhensiktsmessig.

I punkt b, for å tippe balansen i dyrenes favør, foreslår Norecopa:

*...det er vitenskapelig grunnlag for å tro at bedøvelse er uforenlig med forsøkets formål
Tvil skal komme dyrene til gode.*

I tredje ledd foreslår vi denne teksten:

Dyret skal ikke gis legemidler som helt eller delvis hindrer det i å gi uttrykk for smerte, uten at de samtidig får egnet bedøvelse. Det skal framlegges vitenskapelig dokumentasjon med nærmere opplysninger om bedøvelsen eller smertebehandlingen.

Dette er i tråd med direktivets tekst, men Norge har hatt en strengere praksis i mange år, som vi bør beholde, nemlig at slike legemidler (i praksis nevro-muskulære blokkere) alltid skal settes på *anesteserte* dyr. Norecopa mener at ordene om 'smertebehandling' må fjernes. Det er en stor påkjenning å være ved bevisshet uten å være i stand til å gi uttrykk for følelser, selv om man har fått smertestillende behandling.

I nest siste ledd, igjen for å tippe balansen i dyrenes favør, foreslår Norecopa følgende tekst:

Dyr som kan få smerter når bedøvelsen har opphørt, skal behandles med forebyggende og postoperative smertestillende midler, eller annen egnet smertebehandling, hvis ikke det kan begrunnes at det er uforenlig med forsøkets formål.

§15

Annet ledd:

Norecopa er bekymret for at det åpnes for at andre personer enn veterinærer kan avgjøre om dyr skal leve videre. Vi mener at det i det minste bør begrenses til andre ansatte ved avdelingen, og ikke overlates eksempelvis til forskere:

Ved avslutning av et forsøk skal dyrevelferdsenheten, fortrinnsvis veterinæren, avgjøre om dyret skal leve videre.

Dette løser ikke problemstillingen ved feltforsøk, hvor faren for lidelse hos dyr som slippes fri er stor. Derfor foreslår vi en tilleggssetning:

Ved avslutning av feltforsøk skal en veterinær avgjøre om dyret skal leve videre.

§16

Annet ledd:

Norecopa mener det er viktig å beholde to bestemmelser fra dagens forskrift:

Dyr som omfattes av vedlegg C, skal avlives med metoder som beskrevet i vedlegget og som skal være en del av det godkjente opplegget

Eventuell avblødning av dyr skal foregå under total anestesi. Dersom uforutsett smerte ikke kan lindres, skal dyret avlives umiddelbart.

§ 17

Norecopa foretrekker 'gjenbruk' i overskriften. Dette er betegnelsen i dagens forskrift og begrepet er godt innarbeidet i forsøksdyrmiljøet. 'Gjentatt bruk av dyr' kan misoppfattes som 'gjentatte dyreforsøk med nye dyr hver gang'.

Nest siste setning: ordlyden viser faren ved å kalle 'betydelig belastende' forsøk for 'smertefulle' i den norske oversettelsen av direktivet (se omtalen av paragraf 7). Etter Norecopas mening styrker dette behovet for å endre betegnelsen:

I særlige tilfeller kan Mattilsynet tillate gjenbruk av dyr som har vært brukt én gang i et smertefullt forsøk.

§20

Direktivet omtaler 'primates', og har en egen bestemmelse om 'Great Apes'. Forskriften skiller ikke mellom disse. Det er lite trolig at forskning på aper blir gjenopptatt i Norge, men teksten i forskriften bør være i samsvar med direktivteksten.

Nest siste ledd:

Norecopa finner ikke denne bestemmelsen i direktivet, men mener at den er uproblematisk.

§ 23

Norge har lenge hatt en bestemmelse om at eierløse eller forvillede husdyr ikke skal brukes i forsøk. Norecopa ser ingen grunn til et slikt tilbakeskritt ved å åpne for dette. Det er mange utfordringer med hensyn til dyrevelferd, smitte og mangel på standardisering dersom slike dyr brukes. **Vi mener at teksten som gir unntak bør slettes.**

§ 24

I sitt høringsbrev side 30, skriver Mattilsynet at de ikke lenger skal godkjenne kursopplegg. Kravene til innholdet i et utdanningskurs som står i vedlegg E er svært kortfattet og sier ingenting om læringsmål eller omfanget. Norecopa synes det er bekymringsfullt at de norske myndighetene ikke inntar en sterkere rolle i å sette standarden for opplæring i Norge. Direktivet (artikkel 23) krever at myndighetene skal sikre at kravene i denne paragrafen oppfylles, gjennom autorisasjon eller på andre måter - og at myndighetene skal publisere minimumskrav for de 4 funksjonene i andre setning i denne paragrafen.

Vi foreslår at denne teksten tas inn:

Mattilsynet skal sørge for at disse kravene oppfylles, enten gjennom autorisasjon eller på andre måter. Mattilsynet skal publisere minimumskrav for utdanning og opplæring innenfor de fire områdene nevnt i annet ledd, samt kravene for å oppnå, beholde og demonstrere slik kompetanse.

3. ledd: vi foretrekker 'opplæring' til 'instruksjon', i og med at det er mulig å ta i mot instruksjoner uten nødvendigvis å ha lært noe:

Personer som utformer forsøk, skal ha gjennomgått opplæring

Norecopa anbefaler sterkt at det tas inn en viktig bestemmelse fra dagens forskrift:

Relevant faglitteratur skal være tilgjengelig i virksomheten

5. ledd:

Vi mener at det er viktig å ta inn her en annen viktig bestemmelse fra dagens forskrift:

Mattilsynet kan kreve at en annen person skal delta i eller overvære et forsøk.

§ 25

I punkt b foretrekker vi: *arts-spesifikk* som er nevnt i direktivets artikkel 24.

punkt d:

Helsemonitorering er en svært viktig del av kvalitetssikring av dyreforsøk og det er krav om det i pkt. 3.1 i vedlegg F. Norge har en forskrift som pålegger dyreavdelingene å etablere dette, men det virker som om det er få som kjenner til den. Norecopa foreslår at den nevnes under dette punktet. En plan for slik monitorering bør lages av alle virksomheter. Forskriften må oppdateres når forsøksdyrforskriften trer i kraft, fordi den første refererer til den andre:

sikre at virksomheten tilfredsstiller kravene i forskrift nr. 453 om dyrehelsemessige vilkår for godkjenning av institusjoner, institutter og sentra og overføring av dyr, sæd, egg og embryo til og fra godkjente anlegg, herunder en årlig plan for helseovervåkning

punkt e:

Norecopa mener at det er svært viktig at den som har kontrollansvar har muligheten til å reagere basert bare på tvil, og vi foreslår teksten nedenfor, basert på prinsippet i dagens forskrift om at ansvarshavende plikter å varsle myndighetene:

varsle Mattilsynet dersom de er i tvil om forsøkene foregår etter forutsetningene i godkjenningen

Ordene "er i tvil" er viktige, den med kontrollansvar bør ikke trenge å være helt sikker.

§ 26

Annet ledd:

Vi mener at bestemmelsen i dagens forskrift bør beholdes:

Hvis det er mer hensiktsmessig, kan virksomheter som utelukkende oppstaller akvatiske dyr (unntatt sjøpattedyr) i stedet oppnevne en fiskehelsebiolog.

Norecopa mener at det er helt unødvendig å utvanne denne paragrafen. Ellers åpner man for at en virksomhet kan foreslå hvem som helst som "dyreeksperter".

§ 27

I annet ledd foreslår Norecopa denne teksten, med den samme begrunnelsen som i § 26, annet ledd:

Dyrevelferdsenheten skal motta innspill fra den navngitte veterinæren eller fiskehelsebiologen

I fjerde ledd foreslår vi følgende tekst, som er nevnt i direktivets artikkel 27:

Dyrevelferdsenheten skal, som et minimum, gi personer som arbeider med dyrene,

I femte ledd foreslår vi et nytt punkt b:

Virksomheten skal kunne dokumentere at den har et kvalitetssikringssystem, tilpasset størrelsen og aktivitetsnivået, som ivaretar kravene i denne forskriften og annen lovgivning.

Det står relativt lite i forskriften om funksjonskrav til selve forsøksdyravdelingen. De fleste kravene, selv i vedlegg F, gjelder materielle ting som burstørrelse. Norecopa savner en bestemmelse om at avdelingen skal dokumentere at den har en form for kvalitetssikring av sine funksjoner. Det er gode internasjonale retningslinjer for slike systemer, bl.a. fra AAALAC International (<http://www.aaalac.org>). Vi har derfor tatt inn et tekstforslag om kvalitetssikringskrav.

Med 'annen lovgivning' tenker Norecopa blant annet på HMS og internkontroll.

§ 29

Annet ledd: Norecopa mener det er viktig å sette inn denne teksten fra den gjeldende forskriften:

Dyrene skal ha minst daglig tilsyn, og de skal stelles og tilses nøye og så ofte som nødvendig. Dette innebærer også en beredskap/vaktordning utenom ordinær arbeidstid.

Det er nødvendig å ha et eget punkt om daglig sjekk av *dyrene* i tillegg til miljøforholdene, fordi miljøforholdene kan i dag kontrolleres og fjernstyres uten at man oppsøker dyreavdelingen.

Tredje ledd:

Norecopa foreslår tekst som ligner med på den nåværende forskriften:

Virksomheten skal ha nødvendig personell i en beredskap/vaktordning for å ivareta dette også utenom ordinær arbeidstid.

Vi foreslår et nytt nest siste ledd:

Dyr skal transporteres under hensiktsmessige forhold.

Dette er et krav nevnt i direktivets artikkel 33.1(e), som vi ikke kan se er tatt med i forskriften.

§ 31

Norecopa savner en del bestemmelser i dagens forskrift i denne forbindelsen. Vi foreslår teksten nedenfor. Alt unntatt den siste setningen er tatt direkte fra den gjeldende forskriften. Den siste setningen er et viktig signal til forskerne om at noen i deres gruppe må være tilgjengelig 24 timer i døgnet, 7 dager i uken (også på helligdager). Hvis ikke, kommer teknikerne og ansvarlige fort i klemme hvis dyr blir syke utenom vanlig arbeidstid og behandling eller avliving vurderes. Det kan fort oppstå ubehagelige konfrontasjoner når forskerne kommer tilbake og oppdager at dyr er blitt avlivet eller behandlet slik at de ikke lenger kan brukes i forsøket:

For dyr i forsøksdyravdelinger og hvor dette er mulig også under feltforsøk, skal det føres kort for hvert bur med dyr som benyttes i forsøk. Kortet skal angi forskernes navn, ankomstdato for dyret (dyrene), dato for forsøkets start og løpende registrering av alle inngrep. Videre skal angis om dyret har vært benyttet i tidligere forsøk med angivelse av startdato for første forsøk. Kontaktopplysningene for forskerne skal være lett tilgjengelige i virksomheten.

§ 35

Norecopa kan ikke finne en bestemmelse om dette i direktivet, men mener at intensjonen er god.

§ 40

Norecopa mener at teksten nedenfor er unødvendig fordi det ikke er lov å godkjenne prosjekter for så lang tid:

Prosjekter som er godkjent før 1. januar 2013 og varer lenger enn til 1. januar 2018, skal ha ny godkjenning innen 1. januar 2018.

§ 41

3. ledd: Norecopa finner ikke denne bestemmelsen i direktivet og lurte på hvor den er hentet fra. Silkeaper er nevnt i direktivets bilag II, men vi finner ikke datoen 10.11.22 for andre arter.

Vedlegg B

Første setning: se Norecopas kommentarer til § 7a.

Som nevnt tidligere i forbindelse med omtale av § 7a, mener Norecopa at disse kategoriene bør endres til lett belastende, moderat belastende og betydelig belastende.

Det er en stavefeil i ordet 'ustabile' i pkt. 3f.

Vedlegg C

Vedlegg C oppgir godkjente avlivingsmetoder for ulike dyrearter. Nakketrekk (cervikal dislokasjon) tillates på kaniner og gnagere opptil 1kg kroppsvekt, med et krav om sedasjon over 150g. I det norske forsøksdyrmiljøet har mange praktisert en "regel" siden 80-tallet om bruk av sedasjon for dyr over 50g. Denne anbefalingen har stått i veiledningshefter utgitt først av forsøksdyravdelingen på Folkehelse og deretter i kompendier utgitt av NVH, i hele denne perioden. Norecopa ber Mattilsynet om å vurdere om det er nok juridisk grunnlag (presedens) for å innføre en strengere bestemmelse enn direktivets krav.

Norecopa mener at det bør utarbeides en mer detaljert veiledning om avliving av forsøksdyr.

Vedlegg F

Norecopa har ikke hatt ressursene til å sammenligne minstekravene i vedlegget med Appendiks A til Europarådets forsøksdyrkonvensjon ETS123 som gjelder i Norge.

Dersom minstekravene i vedlegg F er mer lempelige enn Appendiks A, må kravene oppjusteres til kravene i appendikset, i det minste.

Det er en stavefeil i ordet 'oppholdsenhets' i tabell 8.4.

Instruksen for forsøksdyrforvaltningen

I tillegg til kommentarene ovenfor, bør instruksene også endres slik at alle forekomstene av ordet 'prosjekt' erstattes med 'forsøk'.

Utkast til Forskrift om beskyttelse av dyr brukt av dyr til vitenskapelige og utdanningsformål (forsøksdyrforskriften)

Kapittel I. Innledende bestemmelser

- § 1. Formål
- § 2. Saklig og personelt virkeområde
- § 3. Stedlig virkeområde
- § 4. Definisjoner

Kapittel II. Krav om godkjenning

- § 5. Godkjenning av forsøksdyrvirksomhet
- § 6. Godkjenning av ~~prosjekt~~**forsøk**
- § 7. Søknad om godkjenning av ~~prosjekt~~**forsøk**
- § 8. ~~Prosjektsammendrag~~**Forsøksammendrag**

Kapittel III. Krav til forsøkene

- § 9. Krav om formål med forsøket
- § 10. Erstatning, reduksjon og forbedring
- § 11. Metoder, teststrategier og endepunkter
- § 12. Tilknytning og lokalisering
- § 13. Forbud mot visse forsøk
- § 14. Bedøvelse og smertebehandling
- § 15. Forsøkets avslutning
- § 16. Avliving
- § 17. Gjentatt bruk av dyr
- § 18. Omplassering og tilbakeføring av dyr

Kapittel IV. Krav om hvilke dyr som kan brukes i forsøk

- § 19. Truede dyrearter
- § 20. Primater
- § 21. Viltlevende dyr i fangenskap
- § 22. Dyr som skal være avlet for forsøk
- § 23. Eierløse og forvillede husdyr

Kapittel V. Krav om personell, kompetanse og organisering

- § 24. Personell og kompetanse
- § 25. Personell med særskilt kontrollansvar
- § 26. Navngitt veterinær
- § 27. Dyrevelferdsenhet
- § 28. ~~Prosjekt~~**Forsøks**ansvarlig

Kapittel VI. Krav til hold av dyr

- § 29. Levemiljø og stell
- § 30. Innredning og utstyr
- § 31. Dyrejournal
- § 32. Journal for hunder, katter og primater
- § 33. Merking av hunder, katter og primater
- § 34. Avlsplan for primater
- § 35. Plan for omplassering og tilbakeføring av dyr
- § 36. Dokumentasjon
- § 37. Årsrapport

Kapittel VII. Avsluttende bestemmelser

- § 38. Tilsyn og vedtak
- § 39. Straff
- § 40. Overgangsbestemmelser
- § 41. Ikrafttredelse

Vedlegg A. Faktorer som det skal gis opplysninger om i søknaden

Vedlegg B. Klassifisering av forsøk etter forventet belastningsgrad

Vedlegg C. Påbudte avlivingsmetoder

Vedlegg D. Dyrearter som skal være avlet for forsøk

Vedlegg E. Utdanning og praksis

Vedlegg F. Hold av dyr

Utkast til ~~f~~Forskrift om beskyttelse av dyr brukt av dyr til vitenskapelige og utdanningsformål (forsøksdyrforskriften)

Hjemmel: Fastsatt av Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet (dato) med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd § 6, § 7, § 8, § 9, § 10, § 12, § 13, § 23, § 24, § 25, § 28, § 30, 38 jf. delegeringsvedtak 11. juni 2010 nr. 814, lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell § 18 og lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 19.

EØS-henvisning: EØS-avtalen vedlegg I kap I. del 9.1 nr. 2 (direktiv 2010/63/EU).

Kapittel I. Innledende bestemmelser

§ 1. Formål

Forskriften skal bidra til å begrense bruken av dyr til vitenskapelige og utdanningsmessige formål, fremme god velferd og respekt for dyr som brukes til slike formål og sikre at de får forsvarlig behandling og ikke utsettes for unødig smerte eller lidelse.

§ 2. Saklig og personelt virkeområde

Forskriften gjelder når dyr

- a) blir brukt eller er ment å bli brukt i forsøk
- b) blir oppdrettet spesielt for at deres organer eller vev kan bli brukt til vitenskapelige formål

Forskriften gjelder levende pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tifotkreps, blekksprut og honningbier, herunder utviklingsstadier av nevnte dyr dersom sanseapparatet tilsvarer utviklingsnivået hos ferdig utviklede dyr. Forskriften gjelder også når dyr på enda tidligere utviklingsstadier blir brukt i forsøk og får leve videre og sannsynligvis vil oppleve smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse etter å ha nådd utviklingsstadier som nevnt i første punktum.

Forskriften gjelder selv om det brukes beroligende, bedøvende eller smertestillende midler, eller andre metoder slik at dyret ikke påføres smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse.

Forskriften gjelder inntil dyr som nevnt i første ledd er avlivet, omplassert eller tilbakeført til et husdyrhold eller naturlig levemiljø.

Forskriften gjelder ikke

- a) alminnelig hold, avl/oppdrett, føring og håndtering av dyr hvor det ikke er grunn til å anta at dette medfører smerte, ubehag, frykt eller varig skade
- b) ikke-eksperimentelt husdyrhold etter anerkjente metoder
- c) normal ikke-eksperimentell veterinærmedisinsk behandling av sykdom og skade hos dyr etter anerkjente metoder
- d) handlinger som utføres primært for å enkel identitetsmerking av dyr
- e) klinisk utprøving av legemidler til dyr når dette er nødvendig for å få markedsføringstillatelse
- f) handlinger som sannsynligvis ikke vil det ikke er grunn til å tro vil påføre dyret smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis. Blodprøvetaking fra hjertet samt injeksjoner i hjertet er å regne som forsøk og skal foregå under total anestesi. Dyret skal avlives under anestesen med mindre Mattilsynet har gitt særskilt tillatelse til at det kan våkne fra anestesen.

Forsøk er kun unntatt fra forskriftens bestemmelser dersom det ikke er grunn til å anta at summen av prosedyrene påvirker dyrets normale livsutfoldelse eller medfører annet enn helt forbigående lett smerte eller ubehag.

I tvilstilfeller avgjør Mattilsynet hva som faller inn under denne forskriften.

Kravene i forskriften er rettet mot virksomheter.

§ 3. Stedlig virkeområde

Forskriften gjelder på norsk landterritorium, i norsk territorialfarvann, i norsk økonomisk sone, på norske fartøy og luftfartøy, på innretninger på norsk kontinentalsokkel, samt på Svalbard, Jan Mayen og bilandene. Forskriften gjelder også aktivitet som personell fra norsk fartøy utfører utenfor, men i nær tilknytning til fartøyet.

§ 4. Definisjoner

- a) "forsøk" eller "dyreforsøk": enhver bruk av dyr til vitenskapelige eller utdanningsmessige formål som kan påføre dyret smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse tilsvarende eller større enn ved å føre inn en nål etter god veterinær praksis. Begrepet omfatter også handlinger som har som mål, eller kan føre til at dyr fødes eller klekkes med slike lidelser, og etablering og vedlikehold av genmodifiserte dyrestammer med slike lidelser. Begrepet omfatter ikke avlaving av dyr bare for å bruke organer eller vev fra dem, når dyrene ikke er holdt for dette formålet. Et forsøk kan også være et sammenhengende forsøksopplegg med et definert vitenskapelig formål som består av en eller flere prosedyrer.
- ~~b) "prosjekt": et sammenhengende arbeidsprogram som omfatter ett forsøk eller en kombinasjon av flere forsøk som har samme eller ulike formål~~
- a) "feltforsøk": forsøk utenfor godkjente forsøksdyrlokaler
- b) "virksomhet": fysisk eller juridisk person som "avlseenhet": fysisk eller juridisk person som oppdretter dyr som er oppført i vedlegg D med sikte på at de skal brukes i forsøk eller at deres organer eller vev skal brukes til vitenskapelige formål, eller oppdretter andre dyr primært til slike formål
- c) "leverandør": fysisk eller juridisk person som formidler dyr, annen enn en oppdretter, med sikte på bruk av dyrene i forsøk eller deres organer eller vev til vitenskapelige formål
- d) "virksomhet": lokaler hvor det brukes dyr i forsøk
- c) "lokaler": anlegg, bygning, gruppe av bygninger eller andre lokaliteter, herunder steder som ikke er helt lukket eller tildekket, samt mobile anlegg. Innredning og utstyr regnes som deler av lokalet.
- d) "truede dyrearter": dyrearter som er opptegnet i forskrift 15. november 2002 nr. 1276 om handel med truede arter mv. (CITES-forskriften) liste I.

Kapittel II. Krav om godkjenning

§ 5. Godkjenning av virksomhet

Virksomheten skal være godkjent av Mattilsynet før den tas i bruk. Godkjenning kan bare gis hvis kravene i denne forskriften, herunder til lokaler hvor det holdes eller brukes dyr, er oppfylt. Godkjenningen kan gis en begrenset varighet. Godkjenningsdokumentet skal henge på et godt synlig sted i virksomheten og skal vise hvilke dyrearter som kan oppstalles i hvilke rom.

Virksomhetens lokaler kan ikke endres vesentlig uten ny godkjenning hvis endringen kan svekke dyrevelferden.

Virksomheten skal i søknaden oppgi dyreart(er) og spesifisere hvem som

- a) har det nærmeste lederansvaret for å sikre etterlevelse av denne forskriften
- b) skal ha særskilt kontrollansvar etter § 25
- c) er navngitt veterinær eller tilsvarende ekspert

Hvis nye personer overtar oppgavene som nevnt i bokstavene a – c, skal dette meldes til Mattilsynet.

Godkjenningen kan inndras eller suspenderes hvis virksomheten ikke lenger er i samsvar med forskriften eller godkjenningen. Virksomheten skal sørge for at dyrevelferden ikke svekkes som følge av inndragningen eller suspensjonen.

§ 6. Godkjenning av prosjekt-forsøk

Dyr kan brukes i forsøk bare dersom Mattilsynet har godkjent prosjektet-forsøket er en del av gitt tillatelse. Godkjenning kan bare gis til prosjekt-forsøk som skal utføres av

godkjent virksomhet og oppfyller de øvrige kravene i forskriften, herunder vilkårene for eventuelle unntak som nevnt i § 12, § 16, § 17, § 21, § 22, § 23, § 26 og § 29.

Hvis metodene er uprøvd eller det er usikkert hvor mange dyr som vil bli brukt, skal det foretas pilotforsøk.

Mattilsynet skal avgjøre om et prosjekt forsøk godkjennes, og formidle avgjørelsen til virksomheten senest 40 arbeidsdager etter å ha mottatt en fullstendig og korrekt søknad.

Hvis forsøkets kompleksitet eller tverrfaglige preg tilsier det, kan Mattilsynet forlenge fristen én gang med inntil 15 dager. Forlengelsen og varigheten av denne skal være nøye begrunnet og meddeles søkeren innen utløpet av fristen. Mattilsynet skal for øvrig behandle sakene i samsvar med kravet om forsøksvurdering og de øvrige reglene i instruks (dato) for forsøksdyrforvaltningen.

Godkjenningen skal gis en begrenset varighet som ikke overstiger ~~fem~~ fire år (to år for feltforsøk).

Forsøk skal ikke påbegynnes før Mattilsynet har godkjent dem. Prosjekter Forsøk kan ikke endres uten ny godkjenning hvis endringen kan svekke dyrevelferden. Endring eller fornyelse av et forsøk skal gjøres betinget av en tilfredsstillende vurdering. Mattilsynet skal publisere betingelsene for slike endringer og fornyelser.

En og samme godkjenning kan omfatte flere likeartede ~~prosjekter~~ forsøk som iverksettes av samme virksomhet. Dette gjelder bare hvis ~~prosjektene~~ forsøkene skal oppfylle påbudte krav eller omfatter bruk av dyr til produksjons- eller diagnoseformål etter etablerte metoder.

Mattilsynet kan i godkjenningen tillate at andre enn veterinærer og fiskehelsebiologer iverksetter fullstendig eller lokal bedøvelse av dyr, under forutsetning at disse personene har gjennomført relevant kurs.

§ 7. Søknad om godkjenning av ~~prosjekt~~ forsøk

Søknad om godkjenning av ~~prosjekt~~ forsøk eller endring av ~~prosjekt~~ forsøk skal inneholde en beskrivelse av ~~prosjektet~~ forsøket og et ~~prosjekt~~ forsøkssammendrag. Søknaden skal også inneholde nødvendige opplysninger om

- a) de faktorene som er oppført i vedlegg A, herunder forslag til klassifisering av forsøk som "terminale", "milde", "lett belastende", "moderate belastende" eller "smertefulle" "betydelig belastende" i samsvar med kriteriene i vedlegg B
- b) virksomheten
- c) den eller de ansvarlige for ~~prosjektet~~ forsøket
- d) lokalene eller annet sted hvor ~~prosjektet~~ forsøket skal gjennomføres

Kravet om ~~prosjekt~~ forsøkssammendrag etter første ledd gjelder ikke ~~prosjekter~~ forsøk som er nødvendige for å oppfylle påbudte krav, eller som omfatter bruk av dyr til produksjons- eller diagnoseformål etter etablerte metoder. Dette unntaket gjelder ikke ~~prosjekter~~ forsøk som er klassifisert som "smertefulle" "betydelig belastende" eller som omfatter bruk av primater.

§ 8. ~~Prosjekt~~ Forsøkssammendrag

~~Prosjekt~~ Forsøkssammendraget skal være lett forståelig for allmennheten og skal beskrive

- a) ~~prosjektets~~ forsøkets formål
- b) forventede skadevirkninger på dyrene
- c) forventet vitenskapelig eller samfunnsmessig nytteverdi
- d) hvor mange og hva slags dyr som skal brukes
- e) hvordan kravene om erstatning, reduksjon og forbedring skal etterleves
- f) om forsøket skal gjennomgå en etterfølgende evaluering, og innen hvilken frist. I så fall skal forsøkssammendraget oppdateres med resultatene av evalueringen.

ProsjektForsøks sammendraget skal være anonymt og ikke inneholde navn og adresser til virksomheten eller involverte personer. ProsjektForsøks sammendraget skal heller ikke inneholde opplysninger som er underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven.

Kapittel III. Krav til forsøkene

§ 9. Krav om formål med forsøket

Dyr kan bare brukes i forsøk til følgende formål:

- a) grunnforskning
- b) **anvendt** forskning for å
 - 1. unngå, forebygge, diagnostisere eller behandle sykdom, dårlig helse eller andre unormale tilstander, eller deres virkninger, hos mennesker, dyr eller planter
 - 2. vurdere, påvise, justere eller endre fysiologiske tilstander hos mennesker, dyr eller planter
 - 3. bedre velferden for dyr, herunder produksjonsforholdene for produksjonsdyr
- c) forskning med formål som nevnt i bokstav b for å utvikle, fremstille eller teste kvalitet, effekt og sikkerhet for legemidler, næringsmidler, fôr eller andre stoffer eller produkter
- d) forskning for vern av miljøet av hensyn til helse eller velferd for mennesker eller dyr
- e) forskning for å bevare dyrearten
- f) undervisning ved universitet eller høyskole
- g) rettsmedisinske undersøkelser

§ 10. Erstatning, reduksjon og forbedring

Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis formålet kan oppnås ved å erstatte slik bruk med alternative metoder eller teststrategier.

Det skal ikke brukes flere dyr i et **prosjekt forsøk** enn det som er nødvendig for å oppnå formålet med **prosjektet forsøket**.

Forsøksmetodene skal stadig forbedres for å unngå, forebygge, fjerne eller minimalisere enhver mulig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse hos dyrene. Kravet om forbedring gjelder også avl, hold og stell av dyrene.

Det påligger den som søker om å gjennomføre et dyreforsøk, å utrede de alternative metoder som eksisterer og redegjøre for disse i søknaden.

§ 11. Metoder, teststrategier og endepunkter

Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis det er påbudt eller tillatt etter annet regelverk å benytte en annen metode eller teststrategi for å oppnå formålet.

Forsøksmetodene og teststrategiene skal innebære

- a) bruk av så få dyr som mulig
- b) bruk av dyr med minst mulig evne til å oppleve smerte, lidelse og frykt og få varig skade
- c) at dyrene påføres minst mulig smerte, lidelse, frykt og varig skade
- d) størst mulig sannsynlighet for pålitelige resultater

Døden skal så langt det er mulig ikke være endepunkt for forsøket. Det skal i stedet benyttes tidlige og humane endepunkter. Hvis døden er uunngåelig som endepunkt, skal forsøket være utformet slik at

- a) så få dyr som mulig dør
- b) varigheten og intensiteten av dyrets lidelser reduseres mest mulig
- c) en smertefri død sikres så langt det er mulig

§ 12. Tilknytning og lokalisering

~~Forsøk kan bare gjennomføres i tilknytning til et godkjent prosjekt.~~

Forsøk skal finne sted i lokalene til en virksomhet som er **godkjent** til slik bruk. Dette gjelder ikke **feltforsøk**. Mattilsynet kan gjøre unntak fra påbudet om lokalisering hvis det er vitenskapelig begrunnet.

§ 13. Forbud mot visse forsøk

Forsøk som påfører dyr alvorlig smerte, frykt eller annen lidelse som forventes å bli langvarig og ikke kan lindres, er forbudt. **Det samme gjelder forsøk for å teste kosmetikk og kroppspfleieprodukter, jf. forskrift 26. oktober 1995 nr. 871 om produksjon, import og frambud av kosmetikk og kroppspfleieprodukter § 6a.**

§ 14. Bedøvelse og smertebehandling

Forsøk som påfører dyr store skader som kan medføre alvorlig smerte, skal utføres under full eller lokal bedøvelse. Dyr som påføres mindre belastning, skal også bedøves hvis ikke det er uhensiktsmessig. Ved vurderingen av om bedøvelse er hensiktsmessig, skal det tas hensyn til om

a) bedøvelsen vil påføre dyret en større belastning enn selve forsøket

b) det er vitenskapelig grunnlag for å tro at bedøvelse er uforenlig med forsøkets formål
Tvil skal komme dyrene til gode.

I forbindelse med forsøk skal det om nødvendig brukes smertestillende midler eller andre egnede metoder for å sikre at dyrets smerte, frykt og annen lidelse begrenses mest mulig.

Dyret skal ikke gis legemidler som helt eller delvis hindrer det i å gi uttrykk for smerte, uten at de samtidig får egnet bedøvelse ~~eller smertebehandling~~. Det skal framlegges vitenskapelig dokumentasjon med nærmere opplysninger om bedøvelsen ~~eller smertebehandlingen~~.

Dyr som kan få smerter når bedøvelsen har opphørt, skal behandles med forebyggende og postoperative smertestillende midler, eller annen egnet smertebehandling, hvis ikke det kan begrunnes at det er uforenlig med forsøkets formål.

Så snart formålet med forsøket er oppnådd, skal det settes i verk tiltak for å fjerne eller minimalisere dyrets lidelser.

§ 15. Forsøkets avslutning

Et forsøk skal anses som avsluttet når det ikke skal gjøres flere observasjoner i forbindelse med forsøket. For nye genmodifiserte dyrestammer skal forsøket anses som avsluttet når avkommet ikke lenger viser tegn til eller forventes å oppleve smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse over belastningsgrensen som er definert i § 4 bokstav a.

Ved avslutning av et forsøk skal ~~en~~ dyrevelferdsenheten, fortrinnsvis veterinæren, ~~eller annen kompetent person~~ avgjøre om dyret skal leve videre. Dyr som forventes å ha moderat eller alvorlig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse etter at forsøket er avsluttet, skal avlives.

Dyr som skal leve videre, skal gis nødvendig stell og oppstalling ut fra dyrets helsetilstand.

§ 16. Avliving

Avliving og håndtering i forbindelse med avlivingen skal ikke påføre dyret unødvendig smerte, frykt eller annen lidelse.

Dyr som omfattes av **vedlegg C**, skal avlives med metoder som beskrevet i vedlegget og som skal være en del av det godkjente opplegget. Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene om avlivingsmetode og tillate en annen metode som på bakgrunn av vitenskapelig dokumentasjon vurderes som minst like skånsom. Unntak kan også gjøres hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål ikke kan oppnås ved bruk av den forskriftsfestede metoden.

Avliving skal skje i virksomhetens lokaler. Ved feltforsøk kan dyr avlives utenfor lokalene. Avliving skal utføres av en kompetent person.

Eventuell avblødning av dyr skal foregå under total anestesi. Dersom uforutsett smerte ikke kan lindres, skal dyret avlives umiddelbart.

Avliving i nødstilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med denne paragrafen.

§ 17. Gjenta**tt**bruk av dyr

Et dyr som allerede har vært brukt i ett eller flere forsøk, kan ikke brukes i et nytt forsøk hvis det er mulig å bruke et annet dyr som ikke har vært brukt tidligere. Dette gjelder ikke hvis

- a) de foregående forsøkene var klassifisert som milde eller moderate
- b) dyrets helse og velferd er fullt gjenopprettet
- c) det nye forsøket er klassifisert som mildt, moderat eller terminalt
- d) bruken er i samsvar med råd fra veterinær basert på den totale belastningen i dyrets levetid

I særlige tilfeller kan Mattilsynet tillate gjenta**tt**bruk av dyr som har vært brukt én gang i et smertefullt forsøk. Tillatelse kan bare gis hvis vilkårene i første ledd bokstavene b, c og d er oppfylt, og dyret har vært undersøkt av veterinær.

§ 18. Omplassering og tilbakeføring av dyr

Dyr som har vært brukt eller har vært tiltenkt brukt i forsøk, kan omplasseres til et egnet dyrehold eller føres tilbake til et naturlig levemiljø hvis det

- a) er forsvarlig ut fra dyrets helsetilstand
- b) er gjennomført hensiktsmessige tiltak for å sikre dyrets velferd
- c) ikke er fare for folkehelse, dyrehelse og er i samsvar med naturmangfoldloven

Kapittel IV. Krav om hvilke dyr som kan brukes i forsøk

§ 19. Truede dyrearter

Individer av **truede dyrearter** som ikke er født i fangenskap, skal ikke brukes i forsøk. Dette gjelder ikke hvis forsøket har formål som beskrevet i § 9 bokstav b nummer 1, bokstav c eller bokstav e, og det er vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke vil bli oppnådd ved bruk av andre enn truede dyrearter.

Denne paragrafen gjelder ikke primater.

§ 20. Primater

Primater skal ikke brukes i forsøk. Dette gjelder ikke forsøk med formål som nevnt i § 9 bokstavene a eller e. Forbudet gjelder heller ikke forsøk med formål som nevnt i § 9 bokstav b nummer 1 eller bokstav c, og som blir gjennomført for å unngå, forebygge, påvise eller behandle invaliderende eller potensielt livstruende kliniske tilstander hos mennesker.

Unntakene i første ledd gjelder bare hvis det er vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke kan oppnås ved bruk av andre dyrearter enn primater. Ved bruk av truede primatarter skal det i tillegg være vitenskapelig begrunnet at formålet med forsøket ikke kan oppnås ved bruk av arter som ikke er truet.

Unntakene i første ledd gjelder ikke grunnforskning på individer av truede primatarter som ikke er født i fangenskap.

Unntakene i første ledd gjelder ikke menneskeaper.

§ 21. Viltlevende dyr i fangenskap

Viltlevende dyr som **fanges inn og holdes i fangenskap**, skal ikke brukes i forsøk. Mattilsynet kan gjøre unntak fra forbudet hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål ikke kan oppnås ved bruk av dyr som er avlet og holdt til bruk i forsøk.

Innfanging av viltlevende dyr skal utføres av kompetente personer ved hjelp av metoder som ikke påfører dyrene unødige smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse. Hvis det ved eller etter innfangingen oppdages at et dyr er skadet eller har svekket helsetilstand, skal det undersøkes av veterinær eller en annen kompetent person. Tiltak skal gjennomføres for å begrense dyrets lidelser. Hvis det er vitenskapelig begrunnet, kan Mattilsynet gjøre unntak fra påbudet om å gjennomføre slike tiltak.

§ 22. Dyr som skal være avlet for forsøk

Dyr som er oppført i **vedlegg D**, skal ikke brukes i forsøk med mindre de er avlet for slik bruk. Primater skal i tillegg være avkom fra dyr som er avlet i fangenskap eller kommer fra selvoppretholdende kolonier hvor dyrene er avlet kun innen kolonien, eller er hentet fra andre kolonier, men ikke fra vill tilstand, og holdes på en måte som sikrer at de er vant til mennesker.

Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene i første ledd hvis det er vitenskapelig begrunnet.

§ 23. Eierløse og forvillede husdyr

Eierløse og forvillede husdyr skal ikke brukes i forsøk.

~~Mattilsynet kan gjøre unntak fra forbudet i første ledd hvis det er vesentlig behov for undersøkelser av disse dyrenes helse og velferd, eller av alvorlige trusler mot miljøet, folkehelsen eller dyrehelsen. Unntak kan bare gjøres hvis det er vitenskapelig begrunnet at forsøkets formål utelukkende kan oppnås ved bruk av eierløse eller forvillede husdyr.~~

Kapittel V. Krav om personell, kompetanse og organisering

§ 24. Personell og kompetanse

Virksomheten skal sørge for å ha et tilstrekkelig antall personer på stedet.

Virksomheten skal sørge for at personene som arbeider med dyr, har tilstrekkelig utdanning og praksis i samsvar med **vedlegg E** før de utformer forsøk og prosjekter, utfører forsøk, steller dyr eller avliver dyr. Virksomheten skal også sørge for at personene opprettholder og dokumenterer kompetansen gjennom kontinuerlig praksis og utdanning.

Mattilsynet skal sørge for at disse kravene oppfylles, enten gjennom autorisasjon eller på andre måter. Mattilsynet skal publisere minimumskrav for utdanning og opplæring innenfor de fire områdene nevnt i annet ledd, samt kravene for å oppnå, beholde og demonstrere slik kompetanse.

Personer som utformer forsøk og prosjekter, skal ha mottatt instruksjon gjennomgått opplæring innenfor det vitenskapelige fagområdet som er relevant for arbeidet som skal utføres, og ha spesifikk kunnskap om de aktuelle dyreartenes biologi, herunder deres fysiologiske og atferdsmessige behov. Relevant faglitteratur skal være tilgjengelig i virksomheten.

Personer som utfører forsøk, steller dyr eller avliver dyr, skal veiledes når de utfører oppgavene inntil de har vist at de har den nødvendige kompetansen.

Mattilsynet kan kreve at en annen person skal delta i eller overvære et forsøk.

Virksomheten skal ha skriftlige rutiner for å sikre at kravene i denne paragrafen er oppfylt.

§ 25. Personell med særskilt kontrollansvar

Virksomheten skal peke ut én eller flere personer som skal

- a) overvåke dyrevelferden og stellet av dyrene i virksomhetens lokaler
- b) sikre at de personene som arbeider med dyrene, har tilgang til relevant arts-spesifikk informasjon om de dyreartene som befinner seg i virksomhetens lokaler
- c) sikre at personer som arbeider med dyrene, oppfyller kravene til kompetanse i § 24 annet og fjerde ledd
- d) sikre at virksomheten tilfredsstiller kravene i forskrift nr. 453 om dyrehelsemessige vilkår for godkjenning av institusjoner, institutter og sentra og overføring av dyr, sæd, egg og embryo til og fra godkjente anlegg, herunder en årlig plan for helseovervåkning
- e) varsle Mattilsynet dersom de er i tvil om forsøkene foregår etter forutsetningene i godkjenningen

§ 26. Navngitt veterinær

Virksomheten skal ha en navngitt veterinær med særlig kunnskap innen forsøksdyrmedisin. Veterinæren skal gi råd om dyrenes velferd og behandling.

Hvis det er mer hensiktsmessig, kan virksomheten ~~er som utelukkende oppstaller~~ akvatiske dyr (unntatt sjøpattedyr) i stedet oppnevne en **fiskehelsebiolog** eller en annen ekspert med relevant kompetanse.

§ 27. Dyrevelferdsenhet

Virksomheten skal ha en egen dyrevelferdsenhet.

Dyrevelferdsenheten skal som et minimum bestå av den eller de personene som har særskilt ansvar etter § 25. Dyrevelferdsenheten skal motta innspill fra den navngitte veterinæren eller ~~eksperter~~ fiskehelsebiologen.

I virksomhet som bruker dyr i forsøk, skal minst ett av medlemmene i dyrevelferdsenheten ha **relevant** vitenskapelig kompetanse.

Dyrevelferdsenheten skal, som et minimum, gi personer som arbeider med dyrene,

- a) råd om dyrevelferd knyttet til anskaffelse, oppstalling, stell og bruk
- b) råd om etterlevelse av kravet om erstatning, reduksjon og forbedring
- c) informasjon om den tekniske og vitenskapelige utviklingen innen erstatning, reduksjon og forbedring

Dyrevelferdsenheten skal også

- a) utarbeide og revidere interne driftsrutiner for å overvåke, rapportere og følge opp velferden for dyrene

b) Virksomheten skal kunne dokumentere at den har et kvalitetssikringssystem, tilpasset størrelsen og aktivitetsnivået, som ivaretar kravene i denne forskriften og annen lovgivning.

- c) følge utviklingen og resultatene av ~~prosjekter~~ forsøk når det gjelder forsøkenes virkning på dyrene
- d) identifisere og gi råd om faktorer som bidrar ytterligere til erstatning, reduksjon og forbedring
- e) gi råd om planer for omplassering, herunder egnet sosialisering av de dyrene som skal omplasseres

Mattilsynet kan gjøre unntak fra de påbudte oppgavene etter fjerde og femte ledd for små virksomheter.

Virksomheten skal sørge for at alle råd som er gitt av dyrevelferdsenheten, og alle avgjørelser som er truffet som følge av disse, skal journalføres og oppbevares i minst tre år. Journalene skal på anmodning være tilgjengelige for Mattilsynet.

§ 28. ~~Prosjekt~~Forsøksansvarlig

Den eller de ansvarlige for ~~prosjektet~~ forsøket skal sørge for at

- a) årsaken til enhver unødvendig smerte, lidelse, frykt, varig skade eller annen lidelse som påføres dyr under et forsøk, blir fjernet så snart som mulig
- b) ~~prosjektene~~ forsøkene utføres i samsvar med ~~prosjekt~~godkjenningen og enhver beslutning som Mattilsynet har fattet
- c) manglende samsvar med ~~prosjekt~~godkjenningen blir rettet opp med nødvendige tiltak
- d) avviket og tiltaket blir protokollført

Kapittel VI. Krav til hold av dyr

§ 29. Levemiljø og stell

Dyrene skal holdes i egnet levested og gis fôr, vann og stell som er egnet for deres helse og velferd. Dyrenes mulighet til å få dekket sine fysiologiske og atferdsmessige behov skal begrenses minst mulig.

Miljøforholdene der dyrene holdes eller brukes, skal kontrolleres daglig. Dyrene skal ha minst daglig tilsyn, og de skal stelles og tilses nøye og så ofte som nødvendig. Dette innebærer også en beredskap/vaktordning utenom ordinær arbeidstid.

Tiltak skal iverksettes så snart som mulig for å rette opp mangler og gjøre slutt på unødig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse hos dyrene. Virksomheten skal ha nødvendig personell i en beredskap/vaktordning for å ivareta dette også utenom ordinær arbeidstid.

Nærmere krav til levestandard og stell, herunder dato for ikrafttredelse av artsspesifikke oppstallingskrav, er gitt i vedlegg F.

Dyr skal transporteres under hensiktsmessige forhold.

Mattilsynet kan gjøre unntak fra kravene i første ledd første punktum og vedlegg F hvis det er vitenskapelig, dyrevelferdsmessig eller dyrehelsemessig begrunnet.

§ 30. Innredning og utstyr

Virksomhetens lokaler skal ha innredning og utstyr som er tilpasset dyrene og forsøkene.

Innredningen og utstyret skal være utformet og konstruert og fungerer slik at forsøkene kan gjennomføres så effektivt som mulig og pålitelige resultater kan oppnås ved bruk av færrest mulig dyr som påføres minst mulig smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse.

Nærmere krav til innredning og utstyr er gitt i vedlegg F.

§ 31. Dyrejournal

Virksomheten skal føre journal over

- a) hvor mange dyr og hvilke dyrearter som oppdrettes, anskaffes, formidles, brukes, omplasseres eller settes ut
- b) dyrenes opprinnelse, herunder om de er oppdrettet for å bli brukt i forsøk
- c) datoen da dyrene ble anskaffet, formidlet, avlivet, tilbakeført eller omplassert
- d) hvem dyrene er anskaffet fra
- e) navn og adresse på mottaker av dyr
- f) hvor mange dyr og hvilke dyrearter som har dødd eller blitt avlivet
- g) kjente dødsårsaker
- h) ~~prosjekt~~**forsøk**ene hvor dyrene brukes

Opplysningene i dyrejournalen skal oppbevares i minst fem år og skal på anmodning være tilgjengelig for Mattilsynet.

For dyr i virksomheter og hvor dette er mulig også under feltforsøk, skal det føres kort for hvert bur med dyr som benyttes i forsøk. Kortet skal angi forskernes navn, ankomstdato for dyret (dyrene), dato for forsøkets start og løpende registrering av alle inngrep. Videre skal angis om dyret har vært benyttet i tidligere forsøk med angivelse av startdato for første forsøk. Kontaktopplysningene for forskerne skal være lett tilgjengelige i virksomheten.

§ 32. Journal for hunder, katter og primater

Virksomheten skal føre journal for hver hund, katt og primat med nødvendige opplysninger om

- a) identitet
- b) fødested og fødselsdato, hvis dette er kjent
- c) dyret er avlet og holdt for å bli brukt i forsøk
- d) primaten nedstammer fra dyr som er oppdrettet i fangenskap
- e) reproduksjon
- f) veterinærmedisinske forhold
- g) sosiale forhold, **herunder om dyrets trivsel og om atferd overfor andre dyr og mennesker**
- h) ~~de~~ **prosjekt****forsøk**ene dyret har vært brukt i

Dyret skal følges av den individuelle journalen så lenge det holdes for formål som omfattes av denne forskriften. Journalen skal opprettes ved eller snarest mulig etter dyrets fødsel.

Opplysningene nevnt i første og annet ledd skal oppbevares i minst tre år etter at dyret er dødt eller omplassert, og skal på anmodning være tilgjengelig for Mattilsynet. Ved omplassering skal relevante opplysninger om veterinærmedisinske og sosiale forhold fra den individuelle journalen følge dyret.

§ 33. Merking av hunder, katter og primater

Hver hund, katt og primat skal ha sitt permanente, individuelle identifikasjonsmerke. Merkingen skal skje senest ved avvenning og på en mest mulig smertefri måte.

Hvis en umerket hund, katt eller primat overføres fra en virksomhet til en annen før avvenning, skal mottakeren gis et dokument som særskilt identifiserer dyrets mor. Mottakeren skal beholde dette dokumentet til dyret er merket.

Hvis en umerket og avvent hund, katt eller primat mottas av en virksomhet, skal dyret merkes permanent så snart som mulig og på en mest mulig smertefri måte.

Virksomheten skal på anmodning fra Mattilsynet angi årsaken hvis et dyr ikke er merket.

§ 34. Avlsplan for primater

Virksomheter som oppdretter primater, skal ha en plan for å øke andelen dyr som er avkom fra dyr som er oppdrettet i fangenskap.

§ 35. Plan for omplassering og tilbakeføring av dyr

Virksomheten skal utarbeide en plan for omplassering som sikrer sosialisering av dyrene. For ville dyr skal det, hvis det er hensiktsmessig, foreligge et rehabiliteringsprogram og en plan for tilbakeføring før dyrene returneres til sitt naturlige levested.

§ 36. Dokumentasjon

Virksomheten skal sørge for at all relevant dokumentasjon, herunder prosjektgodkjenninger og resultatet av Mattilsynets prosjektvurdering, oppbevares i minst 3 år fra prosjektgodkjenningens utløpsdato. Hvis Mattilsynet avslår søknad om godkjenning av prosjekt, skal dokumentasjonen oppbevares i minst 3 år fra saksbehandlingsfristens utløpsdato. Dokumentasjonen skal være tilgjengelig for Mattilsynet.

Dokumentasjon om prosjekter forsøk som skal evalueres etter at de er fullført, skal uansett oppbevares til denne evalueringen er avsluttet.

§ 37. Årsrapport

Virksomheter som har fått godkjenning til å bruke dyr i forsøk, skal innen 1. mars sende rapport på særskilt skjema til Mattilsynet med statistisk informasjon om bruk av dyr i forsøk i foregående kalenderår, herunder informasjon om den faktiske belastningsgraden av forsøkene, om dyrenes opprinnelse og om arter av primater brukt i forsøk.

Kapittel VII. Administrative bestemmelser

§ 38. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å gjennomføre forskriften.

§ 39. Straff

Overtrjedelse av bestemmelser gitt i denne forskriften eller enkeltvedtak gitt i medhold av forskriften er straffbart i henhold til dyrevelferdsloven § 37, dyrehelsepersonelloven § 37 og matloven § 28.

§ 40. Overgangsbestemmelser

Bestemmelsene i § 6 gjelder ikke for prosjekter forsøk som er godkjent før 1. januar 2013 og ikke varer lenger enn 1. januar 2018.

Prosjekter som er godkjent før 1. januar 2013 og varer lenger enn til 1. januar 2018, skal ha ny godkjenning innen 1. januar 2018.

§ 41. Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 1. januar 2013. Samtidig oppheves forskrift 15. januar 1996 nr. 23 om forsøk med dyr og forskrift 8. juli 2010 nr. 1085 om unntak fra krav om tillatelse ved bruk av dyr i undervisning.

Plasskravene som framgår av tabellene i vedlegg F, unntatt tabell 8.5, trer i kraft 1. januar 2017.

§ 22 første ledd annet punktum trer i kraft 10. november 2022 for bruk av andre primater enn hvitøret silkeape (*Callithrix jacchus*).

Vedlegg A. Faktorer som det skal gis opplysninger om i søknaden, jf. § 7 første ledd bokstav a

I tillegg til en ~~prosjekt~~forsøks beskrivelse og ~~prosjekt~~forsøks sammendrag skal søknad om godkjenning av ~~prosjekt~~ forsøk eller endring av ~~prosjekt~~ forsøk inneholde nødvendige opplysninger om:

1. Relevansen av og berettigelsen for
 - a) bruk av dyr, inkludert deres opprinnelse, anslåtte antall, art og livsstadier
 - b) forsøkene
2. Bruk av metoder for å erstatte, redusere og forbedre bruken av dyr i forsøkene
3. Planlagt bruk av bedøvelse, smertestillende midler og andre former for smertelindring
4. Tiltak for å begrense, unngå og lindre av enhver form for lidelse hos dyrene, fra fødsel til død, når det er relevant
5. Bruk av humane endepunkter
6. Forsøks- eller observasjonsstrategi og statistisk design for å minimalisere antallet dyr samt smerte, frykt og annen lidelse, og miljømessige konsekvenser når det er relevant, jf. naturmangfoldloven
7. Gjentatt bruk av dyr og den samlede virkning av dette på dyret
8. Den foreslåtte klassifiseringen av forsøkene etter forventet belastningsgrad, jf. vedlegg B
9. Tiltak for å unngå unødvendig gjentakelse av forsøk, når det er relevant
10. De forholdene som dyrene oppstalles, holdes og stelles under
11. Avlivingsmetoder
12. Kompetanse hos de personene som deltar i ~~prosjektet~~ forsøket

Vedlegg B. Klassifisering av forsøk etter forventet belastningsgrad, jf. § 7 første ledd bokstav a og vedlegg A nummer 8

Forsøket skal klassifiseres etter graden av smerte, frykt, varig skade eller annen lidelse som dyret forventes å oppleve i løpet av forsøket.

Del I. Klassene

Terminale forsøk

Forsøk som utelukkende gjennomføres under generell anestesi, og hvor dyret ikke skal gjenvinne bevisstheten, skal klassifiseres som "terminale".

Milde ~~Lett~~ belastende forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve kortvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk uten noen vesentlig svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "~~lett~~ belastende" "~~milde~~".

Moderate ~~belastende~~ forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve kortvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse, eller langvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk som sannsynligvis vil forårsake moderat svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "moderate ~~belastende~~".

~~Smertefulle~~ Betydelig belastende forsøk

Forsøk som medfører at dyrene sannsynligvis vil oppleve alvorlig smerte, frykt eller annen lidelse, eller langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse, og forsøk som sannsynligvis vil forårsake alvorlig svekkelse av dyrenes velvære eller allmenntilstand, skal klassifiseres som "~~belastende~~" "~~smertefulle~~".

Del II: Kriterier for klassifiseringen

Ved klassifisering skal enhver intervensjon eller manipulasjon av et dyr innenfor et definert forsøk tas i betraktning. Klassifiseringen skal være basert på de mest belastende virkningene det enkelte dyret forventes å oppleve etter at alle relevante forbedringsteknikker er tatt i bruk. Type forsøk og flere andre faktorer relatert til forsøket skal tas i betraktning. Alle faktorene skal vurderes i hvert enkelt tilfelle.

Følgende faktorer relatert til forsøket skal tas i betraktning:

- type manipulasjon og håndtering
- type smerte, lidelse, frykt eller varig skade forårsaket av (alle elementer av) forsøket, og belastningens intensitet, varighet og frekvens og de ulike teknikker som benyttes
- kumulativ lidelse gjennom hele forsøket
- hvorvidt dyrene hindres i å utrykke naturlig atferd, herunder restriksjoner i standarden for oppstalling, hold og stell av dyrene

I del III gis eksempler på forsøk som er klassifisert på bakgrunn av faktorer relatert til selve forsøkestypen. Eksempelene skal gi den første indikasjonen på hvilken klasse som passer best for en bestemt type forsøk.

For endelig klassifisering etter belastningsgrad skal likevel følgende tilleggsfaktorer vurderes i hvert enkelt tilfelle:

- dyreart og genotype

- dyrets utviklingsgrad, alder og kjønn
- dyrets trening og erfaring med forsøket
- ved gjentatt bruk av dyr i forsøk, den faktiske belastningsgraden i forrige forsøk
- metoder som er brukt for å redusere eller eliminere smerte, lidelse og frykt, herunder forbedring av oppstalling, hold og stell
- humane endepunkter

Del III. Eksempler

Eksempler på ulike typer forsøk som er klassifisert på bakgrunn av faktorer relatert til type forsøk:

1. ~~Milde~~ Lett belastende forsøk:

- a) administrering av bedøvelsesmiddel, unntatt for avliving som eneste formål
- b) farmakokinetiske studier hvor det gis en enkelt dose av en substans og tas et begrenset antall blodprøver (totalt < 10 % av sirkulerende blodvolum), og substansen ikke forventes å gi noen påvisbar skadelig virkning
- c) ikke-invasiv billeddiagnostikk (f.eks. MRI) med egnet behandling med beroligende eller bedøvende legemidler
- d) overfladiske inngrep, eks. øre- og halebiopsier, ikke-kirurgisk subkutan implantasjon av minipumper og transpondere
- e) bruk av utvendig telemetrisk utstyr som kun forårsaker mindre svekkelse av dyrene eller mindre forstyrrelse av normal aktivitet og atferd
- f) administrering av stoffer subkutan, intramuskulært, intraperitonealt, intravenøst via overfladiske blodkar og via sonde, hvor stoffet kun har en mild innvirkning på dyret, og volumene er innenfor passende grenser med hensyn til dyrets størrelse og art
- g) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som ikke forårsaker noen påvisbar klinisk skadelig effekt (f. eks. små subcutane, ikke-invasive knuter)
- h) avl av genetisk modifiserte dyr hvor effekten på fenotypen forventes å være mild
- i) fôring med modifiserte dietter som ikke tilfredsstiller alle dyrets næringsmessige behov og forventes å gi mild klinisk abnormalitet i løpet av studien
- j) kortvarig opphold (< 24 timer) i metabolismebur
- k) studier som innebærer kortvarig sosial isolasjon og kortvarig enkeltoppstalling av voksne rotter og mus tilhørende sosiale stammer
- l) modeller som eksponerer dyr for skadelige stimuli som gir kortvarig mild smerte, frykt eller annen lidelse og som dyrene lett kan unngå
- m) en kombinasjon eller akkumulering av følgende eksempler kan klassifiseres som "mild":

- i. vurdering av kroppssammensetning ved hjelp av ikke-invasive metoder med minimal fengsling
 - ii. monitorering av EKG med ikke-invasive metoder med minimal eller ingen fengsling av tilvente dyr
 - iii. bruk av utvendig telemetriutstyr som ikke forventes å ha noen påvirkning på sosialt tilpassede dyr, og som ikke påvirker normal aktivitet og atferd
 - iv. avl av genetisk modifiserte dyr som ikke forventes å gi klinisk påvisbar skadelig fenotype
 - v. tilsetning av inerte markører i dietten for å følge tarmpassasjen
 - vi. tilbakeholdelse av fôr til voksne rotter i < 24 timer
2. "open field testing", dvs. vitenskapelige forsøk for å undersøke bevegelse, undersøkende atferd og fryktlignende atferd hos laboratoriedyr (rotter/mus)
3. Moderate belastende forsøk:
- a) hyppig bruk av testsubstanser som gir moderate kliniske effekter, og uttak av blodprøver (> 10 % av sirkulerende blodvolum) på bevisste dyr i løpet av få dager uten at volumtapet erstattes
 - b) studier for fastsettelse av akuttoksiske doser, tester for kronisk toksisitet/carsinogenitet med ikke-dødelige endepunkter
 - c) kirurgiske inngrep under generell anestesi og egnet smertelindring assosiert med postoperativ smerte, lidelse eller svekkelse av allmenntilstanden. Dette omfatter for eksempel thorakotomi, craniotomi, laparotomi, orchidektomi, lymfadenektomi, thyroidektomi, ortopedisk kirurgi med effektiv stabilisering og sårbehandling, organtransplantasjon med effektiv avstøtningsbehandling, og kirurgisk implantasjon av katetre eller biomedisinsk utstyr (f.eks. telemetriske sendere, minipumper osv.)
 - d) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som forventes å gi moderat smerte eller frykt eller moderat påvirkning av normal atferd
 - e) stråling eller kjemoterapi med subletal dose, eller med en ellers letal dose, men med gjenoppbygging av immunsystemet. Skadelige bivirkninger forventes å være milde eller moderate og kortvarige (< 5 dager)
 - f) avl av genetisk modifiserte dyr, som forventes å resultere i en moderat skadelig fenotype
 - g) etablering av genetisk modifiserte dyr gjennom kirurgiske inngrep
 - h) bruk av metabolismebur som innebærer moderat bevegelsesbegrensning over en periode på opp til 5 dager
 - i) studier med modifiserte dietter som ikke tilfredsstiller alle dyrets næringsbehov, og som forventes å gi moderat klinisk abnormalitet i løpet av studien
 - j) tilbakeholdelse av fôr til voksne rotter i 48 timer

- k) fremkalling av flukt- og tilbaketrekkingsreaksjoner hvor dyret ikke er i stand til å flykte eller unngå påvirkningen, og som forventes å resultere i moderat frykt

3. ~~Smertefulle~~ Betydelig belastende forsøk:

- a) toksisitetstesting med døden som endepunkt, eller hvor dødsfall må forventes og det fremkalles alvorlige patofysiologiske tilstander. For eksempel akuttoksisitetstesting av en enkelt dose (se OECDs retningslinjer for testing)
- b) testing av utstyr som ved svikt kan forårsake alvorlig smerte, frykt eller død (f.eks. hjerteassisterende utstyr)
- c) utprøving av vaksine karakterisert med vedvarende svekkelse av dyrets tilstand, progressiv sykdom som fører til døden, forbundet med langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse
- d) stråling eller kjemoterapi med dødelig dose uten gjenoppbygging av immunsystemet, eller gjenoppbygging med produksjon av transplantat-kontra-vertsreaksjon (GVDH = graft versus host disease)
- e) modeller med fremkalling av tumorer, eller med spontane tumorer, som forventes å gi progressiv dødelig sykdom forbundet med langvarig moderat smerte, frykt eller annen lidelse. For eksempel tumorer som forårsaker avmagring, invasive bentumorer, tumorer som fører til metastatisk spredning, og tumorer som får utvikle sår
- f) kirurgiske inngrep eller andre intervensjoner på dyr under generell anestesi, som forventes å resultere i alvorlig eller vedvarende moderat postoperativ smerte, frykt eller annen lidelse eller alvorlig og vedvarende svekkelse av dyrets allmenntilstand. Fremkalling av ustabile benbrudd, thoracotomi uten adekvat smertelindring eller trauma for å produsere multipel organsvikt
- g) organtransplantasjon hvor organfrastøting sannsynligvis vil medføre alvorlig ubehag eller lidelse eller svekkelse av dyrets allmenntilstand (f.eks. xenotransplantasjon)
- h) avl av dyr med genetiske sykdommer, som forventes å oppleve alvorlig og vedvarende svekkelse av allmenntilstanden, for eksempel Huntingtons sykdom, muskeldystrofi, modeller for kronisk tilbakevendende nevroitt
- i) bruk av metabolismebur med betydelig bevegelsesbegrensning over en lengre periode
- j) elektrisk sjokk som dyret ikke kan unngå (f.eks. for å produsere tillært hjelpeløshet)
- k) fullstendig isolasjon av sosiale arter over lengre perioder, f. eks. hunder og primater
- l) immobiliseringsstress for å fremkalle magesår eller hjertesvikt hos rotter
- m) tvunget svømming eller annen fysisk trening med utmattelse som endepunkt

Vedlegg C. Påbudte avlivingsmetoder, jf. § 16 annet ledd

1. Ved avliving av dyr skal metodene som er oppført i tabellen under benyttes.

Andre metoder enn de som er oppført i tabellen, kan bare benyttes

- a) på bevisstløse dyr, forutsatt at dyret ikke gjenvinner bevisstheten før døden inntreffer
- b) på dyr som brukes i landbruksforskning når formålet med ~~prosjektet~~ forsøket krever at dyret holdes på lignende måte som produksjonsdyr. Disse dyrene kan avlives i samsvar med kravene i vedlegg I i forordning 1099/2009/EU av 24. september 2009 om beskyttelse av dyr på avlivingstidspunktet.

2. Det skal sikres at døden er inntrådt ved å:

- a) konstatere permanent opphørt sirkulasjon
- b) destruere hjernen
- c) dislokere nakken
- d) foreta avblødning
- e) konstatere at *rigor mortis* har inntrådt

3. Tabell over påbudte avlivingsmetoder. Åpne felt, med eller uten merknad, indikerer at metoden er tillatt.

Dyr/anmerkninger/ metoder	Fisk	Amfibier	Krypdyr	Fugler	Gnagere	Kanin	Hund, katt, ilder og rev	Store pattedyr	Primater
Overdose bedøvelsesmiddel	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
Boltepistol			(2)						
Karbondioksid					(3)				
Nakkedislokasjon				(4)	(5)	(6)			
Kraftig slag mot hodet				(7)	(8)	(9)	(10)		
Dekapitering				(11)	(12)				
Elektrisk bedøving	(13)	(13)		(13)		(13)	(13)	(13)	
Inerte gasser (Ar, N ₂)								(14)	
Skyting med fritt prosjektil med egnet skytevåpen og ammunisjon			(15)				(16)	(15)	

Vilkår med referanse til tabellen

1. Skal brukes med forutgående sedering der det er hensiktsmessig
2. Skal bare brukes på store krypdyr
3. Skal bare brukes med gradvis påfylling. Skal ikke brukes på fostre og nyfødte gnagere
4. Skal bare brukes på fugler under 1 kg. Fugler over 250 g skal sederes.
5. Skal bare brukes på gnagere under 1 kg. Gnagere over 150 g skal sederes.
6. Skal bare brukes på kaniner under 1 kg. Kaniner over 150 g skal sederes.
7. Skal bare brukes på fugler under 5 kg
8. Skal bare brukes på gnagere under 1 kg
9. Skal bare brukes på kaniner under 5 kg
10. Skal bare brukes på nyfødte
11. Skal bare brukes på fugler under 250 g
12. Skal bare brukes hvis andre metoder ikke er mulige
13. Spesialutstyr er påkrevet.
14. Skal bare brukes på griser
15. Skal bare brukes ved feltforsøk av erfarne skyttere
16. Skal bare brukes ved feltforsøk av erfarne skyttere når andre metoder ikke er mulige.

Vedlegg D. Dyrearter som skal være avlet for forsøk, jf. § 22 første ledd første punktum

1. Mus (*Mus musculus*)
2. Rotte (*Rattus norvegicus*)
3. Marsvin (*Cavia porcellus*)
4. Gullhamster (syrisk hamster) (*Mesocricetus auratus*)
5. Kinesisk hamster (*Cricetulus griseus*)
6. Ørkenrotte (*Meriones unguiculatus*)
7. Kanin (*Oryctolagus cuniculus*)
8. Hund (*Canis familiaris*)
9. Katt (*Felis catus*)
10. Alle arter av primater
11. Frosk (*Xenopus (laevis, tropicalis)*, *Rana (temporaria, pipiens)*)
12. Sebrafisk (*Danio rerio*)

Vedlegg E. Utdanning og praksis, jf. § 24 annet ledd

Utdannings- og praksisopplegget skal minst omfatte

- a) bestemmelsene i denne forskriften
- b) etikk relatert til forholdet mellom mennesker og dyr, livets egenverdi og argumenter for og imot bruk av dyr til vitenskapelige formål
- c) grunnleggende og relevant artsspesifikk biologi relatert til anatomi, fysiologi, avl, genetikk og genetiske endringer
- d) dyreatferd, dyrehold og miljøberikning
- e) artsspesifikke håndteringsmetoder og forsøk
- f) dyrehelsearbeid og hygiene
- g) gjenkjennelse av artsspesifikk frykt, smerte og annen lidelse hos de mest vanlige forsøksdyrene
- h) bedøvelse, smertelindring og avliving
- i) bruk av humane endepunkter
- j) krav om erstatning, reduksjon og forbedring
- k) design av forsøk og prosjekter, hvis relevant

Vedlegg F. Hold av dyr, jf. § 29 tredje ledd og § 30 siste ledd

Del A. Generelle krav

1. Fysiske anlegg

1.1 Funksjoner og generell utforming

- a) Alle anlegg skal konstrueres slik at dyrene får et levested som tar hensyn til dyreartens fysiologiske og atferdsmessige behov. Anleggene skal også utformes og drives slik at de hindrer adgang for uvedkommende, og at dyr kommer seg inn eller ut.
- b) Virksomheten skal ha aktive vedlikeholdsprogrammer for å forebygge og utbedre feil og mangler ved bygninger eller utstyr.

1.2 Dyrerom

- a) Dyrerommene skal rengjøres regelmessig og effektivt og ha en tilfredsstillende hygienisk standard.
- b) Vegger og gulv skal ha overflatematerialer som motstår slitasjen som forårsakes av dyrene og rengjøringen. Materialene skal ikke være helseskadelige for dyrene eller være slik at dyrene kan skade seg. Alt utstyr og fast inventar skal være beskyttet slik at det ikke kan skades av dyrene eller forårsaker skade på dyrene.
- c) Dyrearter som er fiendtlige mot hverandre, for eksempel rovdyr og byttedyr, eller dyr som har forskjellige krav til miljøforhold, skal ikke holdes i samme rom. Rovdyr og byttedyr skal holdes slik at de ikke kan se, lukte eller høre hverandre.

1.3 Lokaler til generelle og spesielle forsøksformål

- a) Virksomheten skal, hvis det er relevant, ha tilgang til laboratorieutstyr for å kunne utføre enkle diagnostiske tester, obduksjoner og/eller innsamling av prøver for mer omfattende laboratorieundersøkelser et annet sted. Lokaler til generelle og spesielle forsøksformål skal være tilgjengelige for bruk i situasjoner hvor det ikke er ønskelig å gjennomføre forsøkene eller observasjonene i dyrerommene.
- b) Det skal være lokaler til rådighet hvor nyanskaffede dyr kan holdes isolert til deres helsetilstand er fastslått og potensiell helserisiko for etablerte dyr er vurdert og gjort så liten som mulig.
- c) Det skal være egnet plass for separat oppstalling av syke og skadde dyr.

1.4 Servicerom

- a) Lagerrom skal utformes, brukes og vedlikeholdes slik at kvaliteten på fôr og strø og annet liggemateriale sikres. Rommene skal være beskyttet mot skadedyr og insektangrep så langt det er mulig. Andre materialer som kan bli kontaminert eller utgjøre en fare for dyr, skal lagres separat.
- b) Rengjørings- og vaskearealer skal være store nok til å romme de installasjonene som er nødvendige for å dekontaminere og rense brukt utstyr. Rengjøringsprosessen skal tilrettelegges slik at flyten av rent og urent utstyr holdes atskilt.

- c) Virksomheten skal sørge for hygienisk forsvarlig oppbevaring og fjerning av døde dyr og dyreavfall.
- d) Der det er behov for kirurgiske forsøk under aseptiske forhold, skal det finnes ett eller flere rom som er utstyrt for dette, og egnede lokaler for postoperativ rekonvalesens.

2. Miljøet og miljøstyring

2.1 Ventilasjon og temperatur

- a) Isolasjon, varme og ventilasjon i dyrerommet skal sikre at luftsirkulasjon, støvinnhold og gasskonsentrasjoner holdes innenfor grenseverdier som ikke er skadelig for dyrene.
- b) Temperaturen og den relative fuktigheten i dyrerommene skal avpasses etter dyrenes art og alder. Temperaturen skal måles og registreres daglig.
- c) Dyr skal ikke være henvist til utendørsarealer under værforhold som kan forårsake ubehag eller lidelse.

2.2 Belysning

- a) Dersom naturlig lys ikke gir egnet lys-mørke-syklus, skal det brukes kontrollert belysning for å imøtekomme dyrenes biologiske behov.
- b) Belysningen skal være slik at dyrene kan røktes og inspiseres på en tilfredsstillende måte.
- c) Daglengden og lysintensiteten skal tilpasses dyrearten.
- d) Ved hold av albinodyr skal lyset tilpasses disse dyrenes lysømfintlighet.

2.3 Støy

- a) Støynivået, inkludert ultralyd, skal ikke ha negativ innvirkning på dyrenes velferd.
- b) Virksomhetens alarmsystemer skal ha lyd som ligger utenfor dyrenes sensitive høreområde, dersom dette ikke går ut over hørbarheten for mennesker.
- c) Dyrerom skal ved behov være utstyrt med støyisolering og lydabsorberende materialer.

2.4 Alarmsystemer

- a) Virksomhet som er avhengig av elektrisk eller mekanisk utstyr til styring og kontroll av levemiljøet, skal ha et reservesystem som kan opprettholde vesentlige servicefunksjoner og nødbelysning og sikre at alarmsystemene fungerer til enhver tid.
- b) Varme- og ventilasjonssystemer skal være utstyrt med overvåkningsutstyr og alarm.
- c) Lettfattelig instruksjon om nødprosedyrer skal være slått opp på et lett synlig sted.

3. Stell av dyr

3.1 Helse

- a) Virksomheten skal ha en strategi for å sikre en god dyrehelse som trygger dyrevelferden og imøtekommer vitenskapelig krav. Strategien skal omfatte regelmessig helseovervåkning, et program for mikrobiologisk overvåkning, planer for håndtering av sykdomsutbrudd og en beskrivelse av helseparametere og prosedyrer ved introduksjon av nye dyr.
- b) Dyrene skal kontrolleres minst én gang daglig av en kompetent person. Kontrollen skal sikre at alle syke eller skadde dyr identifiseres, og at det iverksettes hensiktsmessige tiltak.

3.2 Innfangede ville dyr

- a) Transportkasser og transportmidler tilpasset dyrearten skal være tilgjengelige på innfangingsstedet i tilfelle det er nødvendig å flytte dyrene for undersøkelse eller behandling.
- b) Det skal være satt i verk nøye gjennomtenkte og nødvendige tiltak for akklimatisering, karantene, oppstalling, hold og stell av innfangede villlevende dyr. Hvis det er relevant, skal det også foreligge en plan for tilbakeføring til naturen ved avslutning av forsøkene.

3.3 Oppstalling og beriking

- a) Oppstalling
Dyr som ikke er naturlig solitære, skal holdes i stabile sosiale grupper av individer som går godt sammen. Hvis Mattilsynet har tillatt individuell oppstalling, skal varigheten begrenses til det absolutt nødvendige. Dyrene skal hele tiden kunne se, høre, lukte og berøre hverandre. Introduksjon eller re-introduksjon av dyr i etablerte grupper skal overvåkes nøye for å unngå konflikt og oppløste sosiale relasjoner.
- b) Beriking
Alle dyr skal ha tilgang til arealer med tilstrekkelig kompleksitet for å kunne utøve et bredt spekter av normal atferd. For å redusere stressindusert atferd, skal dyrene gis mulighet til å kontrollere og velge sitt miljø. Virksomheten skal ta i bruk egnede berikingsmetoder som øker antallet aktiviteter dyrene har tilgang til, og som gir dem større mulighet til å mestre sin situasjon. Beriking kan oppnås gjennom fysisk trening, fødesøk og finmotoriske og kognitive aktiviteter som er egnet for arten. I dyreinnehegninger skal miljøberikingen tilpasses dyrearten og individuelle behov. Virksomhetens berikingsprogram skal revideres og oppdateres regelmessig.
- c) Dyreinnehegninger
Dyreinnehegninger skal være laget av materialer som ikke er helseskadelige for dyrene, og utformet og konstruert slik at dyrene ikke påføres skader. De skal være laget av engangssartikler eller av materialer som tåler rengjøring og desinfeksjon. Underlaget i innehegningen skal være tilpasset dyrenes art og alder og utformet for enkel fjerning av urin og avføring.

3.4 Fôring

- a) Fôr skal ha et innhold og gis i en form og på en måte som tilfredsstiller dyrets ernæringsmessige behov og eteetferd.

- b) Fôret skal være smakelig og holde god hygienisk kvalitet. Ved valg av råvarer og metode for fremstilling, tilbereding og tildeling av fôr skal virksomheten sørge for minst mulig kjemisk, fysisk og mikrobiologisk forurensning av fôret.
- c) Pakking, transport og lagring skal foregå slik at forurensning, forringelse eller ødeleggelse av fôret unngås. Alle fôrbeholdere, trau og annet utstyr som brukes til fôring, skal rengjøres regelmessig og steriliseres ved behov.
- d) Hvert enkelt dyr skal ha tilgang til fôret. Fôringsarealet skal være så stort at konkurransen begrenses.

3.5 Vanning

- a) Dyrene skal til enhver tid ha tilgang til rent drikkevann.
- b) Automatiske drikkevannsanlegg skal kontrolleres, vedlikeholdes og gjennomspyles regelmessig. Ved bruk av bur med tett bunn skal det sørges for at risikoen for oversvømmelse er så liten som mulig.
- c) For akvatiske dyr skal vannforsyningen i akvarier og kar være tilpasset behovet og toleransegrensene til den enkelte dyreart.

3.6 Hvile- og soveplasser

- a) Dyrene skal til enhver tid ha tilgang til liggeunderlag og soveplasser som er tilpasset dyrearten. I forplantningsperioden skal dyrene ha tilgang til egnet redemateriale eller rede.
- b) I dyreinnhegninger skal det for alle dyrene være et komfortabelt hvileområde med fast underlag egnet til den aktuelle dyrearten. Alle hvilearealer skal holdes rene og tørre.

3.7 Håndtering

Virksomheten skal iverksette tilvennings- og treningsprogrammer som er tilpasset dyrene, forsøkene og ~~prosjektene~~ forsøkene varighet.

Del B. Artsspesifikke krav

1. Mus, rotter, ørkenrotter, hamstere og marsvin

Med oppholdsenshetens høyde menes i denne og etterfølgende tabeller for mus, rotter, ørkenrotter, hamstere og marsvin den vertikale avstanden mellom oppholdsenshetens gulv og topp, og skal være til stede over mer enn 50 % av gulvets minsteareal før berikingsobjekter settes inn.

Ved planlegging av forsøk skal eventuell vekst hos dyrene tas i betraktning for å sikre at dyrene gis tilstrekkelig plass (som angitt i tabellene 1.1 til 1.5) så lenge studien varer.

Tabell 1.1

Mus

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenshet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenshet (cm)	
I besetning og under forsøk	opp til 20	330	60	12	
	fra 20 til 25	330	70	12	
	fra 25 til 30	330	80	12	
	over 30	330	100	12	
Avl		330 For et monogamt par (utavl/innavl) eller en trio (innavl). For hvert ytterligere hunddyr med kull skal det legges til 180 cm ²		12	
Besetning hos oppdrettere (*) Oppholdsenshetens størrelse 950 cm ²	mindre enn 20	950	40	12	
Oppholdsenshetens størrelse 1500 cm ²	mindre enn 20	1500	30	12	

(*) Avvente mus kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat beriking og at oppstallingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggresjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Tabell 1.2

Rotter

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk (*)	opp til 200	800	200	18
	fra 200 til 300	800	250	18
	fra 300 til 400	800	350	18
	fra 400 til 600	800	450	18
	over 600	1500	600	18
Avl		800 Mor med kull. For hvert ytterligere voksant dyr som settes permanent inn i oppholdsenheten, skal det legges til 400 cm ²		18
Besetning hos oppdrettere (**) Oppholdsenhetens størrelse 1500 cm ²	mindre enn 50	1500	100	18
	fra 50 til 100	1500	125	18
	fra 100 til 150	1500	150	18
	fra 150 til 200	1500	175	18
Besetning hos oppdrettere (**) Oppholdsenhetens størrelse 2500 cm ²	opp til 100	2500	100	18
	fra 100 til 150	2500	125	18
	fra 150 til 200	2500	150	18

(*) Hvis tilgjengelig areal per dyr kommer under de angitte arealkrav på slutten av langtidsstudier, skal det prioriteres å opprettholde stabile sosiale sturkturer.

(**) Avvente rotter kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat beriking og at oppstillingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggressjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Table 1.3

Ørkenrotter

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 40	1200	150	18
	over 40	1200	250	18
Avl		1200 Monogame par eller trio med avkom		18

Tabell 1.4

Hamstere

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 60	800	150	14
	fra 60 til 100	800	200	14
	over 100	800	250	14
Avl		800 Mor eller monogame par med kull		14
I besetning hos oppdretter (*)	Mindre enn 60	1500	100	14

(*) Avvente hamstere kan holdes ved disse høyere tetthetene for den korte perioden mellom avvenning og flytting, forutsatt at dyrene blir oppstallet i større oppholdsenheter med adekvat beriking og at oppstillingsforholdene ikke forårsaker noen svekkelse av velferden som f. eks. økt nivå av aggressjon, sykdom eller dødelighet, stereotypier og andre atferdsforstyrrelser, vekttap eller andre fysiologiske eller atferdsmessige stressreaksjoner.

Tabell 1.5

Marsvin

	Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (cm)
I besetning og under forsøk	opp til 200	1800	200	23
	fra 200 til 300	1800	350	23
	fra 300 til 450	1800	500	23
	fra 450 til 700	2500	700	23
	over 700	2500	900	23
Avl		2500 Par med kull. For hver ytterligere avlshunn som settes inn, skal det legges til 1000 cm ²		23

1. Kaniner

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter **forsøk** hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de kravene som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr.

Oppholdsenheten skal være utstyrt med et hevet område (hulle) som ligger høyere enn omgivelsene. Det hevede området skal være utformet slik at dyret kan ligge, sitte og uten vanskelighet bevege seg under det. Området skal ikke dekke mer enn 40 % av gulvarealet. Hvis det av vitenskapelige eller veterinærmedisinske årsaker ikke kan brukes et hevet område, skal oppholdsenheten være 33 % større for én kanin og 60 % større for to kaniner. Hvis kaniner yngre enn 10 uker gis adgang til et hevet område, skal dette være minst 55 cm x 25 cm stort, og høyden over gulvet skal være så stor at dyrene skal kunne utnytte den.

Tabell 2.1

Kaniner eldre enn 10 uker

Tabell 2.1 skal brukes for både bur og innhegninger. For hver kanin over to skal det legges til et gulvareal på minst 3000 cm² til og med den sjette kaninen, og deretter minst 2500 cm² for hver kanin over seks.

Endelig kroppsvekt (kg)	Minste gulvareal for ett eller to sosialt harmoniske dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
mindre enn 3	3500	45
fra 3 til 5	4200	45
over 5	5400	60

Tabell 2.2

Kaninhunn med kull

Hunnens kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Tillegg for redekasser (cm ²)	Minste høyde (cm)
mindre enn 3	3500	1000	45
fra 3 til 5	4200	1200	45
over 5	5400	1400	60

Tabell 2.3

Kaniner yngre enn 10 uker

Tabell 2.3 gjelder både bur og innhegninger.

Alder	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Minste gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
Avvenning til 7 uker	4000	800	40
Fra 7 til 10 uker	4000	1200	40

Tabell 2.4

Kaniner: Optimal størrelse på hevet område i oppholdsenhet med størrelse som angitt i Tabell 2.1

Alder i uker	Endelig kroppsvekt (kg)	Optimal størrelse (cm x cm)	Optimal høyde fra gulvet i oppholdsenheten (cm)
over 10	mindre enn 3	55 x 25	25
	fra 3 til 5	55 x 30	25
	over 5	60 x 35	30

3. Katter

Katter skal ikke holdes oppstallet enkeltvis i mer enn 24 timer av gangen. Katter som er gjentagende aggressive overfor andre katter, kan bare oppstalles enkeltvis hvis det ikke lar seg gjøre å finne en egnet partner. Hos alle individer som er oppstallet i par eller i grupper, skal sosialt stress overvåkes minst ukentlig. Hunner med kattunger som er yngre enn fire uker, og hunner i de siste to uker av drektigheten, kan oppstalles enkeltvis.

Tabell 3.

Katter

Minste tillatte areal for hold av hunnkatter med unger er det samme som for en enkelt katt. Arealet skal økes gradvis slik at kullet senest ved 4 måneders alder er oppstallet etter arealkravene for voksne dyr.

Fôringsplasser og matskåler skal ikke være mindre enn 0,5 meter fra hverandre og disse skal ikke bytte plass med hverandre.

	Gulv (*) (m ²)	Hyller (m ²)	Høyde (m)
Minimum for ett voksent dyr	1,5	0,5	2
For hvert dyr i tillegg	0,75	0,25	–

(*) Gulvareal utenom hyller

4. Hunder

Hunder skal så vidt mulig ha tilgang til utendørs løpegårder. Hunder skal ikke oppstalles enkeltvis i mer enn 4 timer av gangen.

Innendørs oppholdsenhet skal utgjøre minst 50 % av minstearealet som hundene gis tilgang til, jf. tabell 4.1.

Tilgjengelig areal som angitt nedenfor er basert på behovene til beaglehunder. Store raser som St. Bernhardshund eller irsk ulvehund skal gis tilgang til vesentlig større arealer enn det som er angitt i tabell 4.1. For andre raser enn beagle skal arealtilgangen bestemmes i samråd med veterinært personell.

Tabell 4.1

Hunder

Hunder som holdes i par eller grupper, kan holdes enkeltvis på halvparten av det totale arealet (2 m² for en hund under 20 kg, 4 m² for en hund over 20 kg) mens de er i forsøk, hvis denne adskillelsen er nødvendig av vitenskapelige årsaker. En hund skal ikke begrenses til dette arealet i mer enn 4 timer av gangen.

En diende tise med valpekull skal ha samme arealtilgang som en enkelt tise med samme vekt. Valpeenheten skal være utformet slik at tisen kan bevege seg til en annen avdeling eller et hevet område, vekk fra valpene.

Vekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal for ett eller to dyr (m ²)	Minste tillegg for hvert ytterligere dyr (m ²)	Minste høyde (m)
opp til 20	4	4	2	2
over 20	8	8	4	2

Tabell 4.2

Hunder – avvente dyr

Hundens vekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal/ dyr (m ²)	Minste høyde (m)
opp til 5	4	0,5	2
fra 5 til 10	4	1,0	2
fra 10 til 15	4	1,5	2
fra 15 til 20	4	2	2
over 20	8	4	2

5. Ildere

Tabell 5.

Ildere

	Minsteareal i oppholdsenhet (cm ²)	Minste gulvareal per dyr (cm ²)	Minste høyde (cm)
Dyr opp til 600 g	4500	1500	50
Dyr over 600 g	4500	3000	50
Voksne hanner	6000	6000	50
Hunndyr med kull	5400	5400	50

6. Primater

Unge primater skal ikke skilles fra moren før de er mellom 6 og 12 måneder gamle, avhengig av art.

Miljøet skal tilrettelegges slik at primater kan utføre komplekse aktivitetsprogram daglig. Primater skal holdes i oppholdsenheter som gir dyrene mulighet til å ha et så bredt atferdsspekter som mulig, trygghetsfølelse og et tilstrekkelig komplekst miljø hvor dyret kan løpe, gå, klatre og hoppe.

Tabell 6.1

Silkeaper og tamariner

	Minsteareal i oppholdsenhet for ett (*) eller to dyr pluss avkom opp til 5 måneders alder (m ²)	Minste volum for hvert ytterligere dyr over 5 måneder (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)(**)
Silkeaper	0,5	0,2	1,5
Tamariner	1,5	0,2	1,5

(*) Dyr kan holdes enkeltvis bare i unntakstilfeller.

(**) Oppholdsenhetens topp skal være minst 1,8 m fra gulvet.

Silkeaper og tamariner skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

Tabell 6.2

Ekornaper

Minste gulvareal for ett (*) eller to dyr (m ²)	Minste volum for hvert ytterligere dyr over 6 måneder (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)
2,0	0,5	1,8

(*) Dyr kan holdes enkeltvis bare i unntakstilfeller.

Ekornaper skal ikke skilles fra moren før de er 6 måneder gamle.

Tabell 6.3

Makaker og vervetaper (*)

	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste volum i oppholdsenhet (m ³)	Minste volum per dyr (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)
Dyr yngre enn 3 år (**)	2,0	3,6	1,0	1,8
Dyr fra 3 års alder (***)	2,0	3,6	1,8	1,8
Avlsdyr (****)			3,5	2,0

(*) Enkeltvis oppstalling av dyr kan bare skje i unntakstilfeller.

(**) I oppholdsenhet med minstemål kan det holdes maksimum tre dyr.

(***) I oppholdsenhet med minstemål kan det holdes maksimum to dyr.

(****) I avlsgrupper kreves ikke tilleggsareal/volum for unge dyr opp til 2 års alder som holdes sammen med moren.

Makaker og vervetaper skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

Tabell 6.4

Bavianer (*)

	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste volum i oppholdsenhet (m ³)	Minste volum per dyr (m ³)	Minste høyde i oppholdsenhet (m)
Dyr yngre enn 4 år (**)	4,0	7,2	3,0	1,8
Dyr fra 4 års alder (**)	7,0	12,6	6,0	1,8
Avlsdyr (***)			12,0	2,0

(*) Enkeltvis oppstalling av dyr kan bare skje i unntakstilfeller.

(**) I oppholdsenhet med minstemål kan det holdes maksimum to dyr.

(***) I avlsgrupper kreves ikke tilleggsareal/volum for unge dyr opp til 2 års alder som holdes sammen med moren.

Bavianer skal ikke skilles fra moren før de er 8 måneder gamle.

7. Produksjonsdyr

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter **forsøk** hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstille de krav som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr, forskrift 18. februar 2003 nr. 175 om hold av svin, forskrift 22. april 2004 nr. 665 om hold av storfe, forskrift 18. februar 2005 nr. 160 om velferd for småfe, forskrift 2. juni 2005 nr. 505 om velferd for hest og forskrift 17. mars 2011 nr. 296 om hold av pelsdyr.

Tabell 7.1

Storfe

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Eteplass til ad libitum føring av avhornet storfe (m/dyr)	Eteplass til restriktiv føring av avhornet storfe (m/dyr)
opp til 100	2,50	2,30	0,10	0,30
fra 100 til 200	4,25	3,40	0,15	0,50
fra 200 til 400	6,00	4,80	0,18	0,60
fra 400 til 600	9,00	7,50	0,21	0,70
fra 600 til 800	11,00	8,75	0,24	0,80
over 800	16,00	10,00	0,30	1,00

Tabell 7.2

Sauer og geiter

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Minste høyde på skillevegg (m)	Eteplass til ad libitum føring (m/dyr)	Eteplass til restriktiv føring (m/dyr)
mindre enn 20	1,0	0,7	1,0	0,10	0,25
fra 20 til 35	1,5	1,0	1,2	0,10	0,30
fra 35 til 60	2,0	1,5	1,2	0,12	0,40
over 60	3,0	1,8	1,5	0,12	0,50

Tabell 7.3

Griser og minigriser

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (*) (m ²)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)	Minste liggeareal per dyr (under termoneøytrale forhold) (m ² / dyr)
opp til 5	2,0	0,20	0,10
fra 5 til 10	2,0	0,25	0,11
fra 10 til 20	2,0	0,35	0,18
fra 20 til 30	2,0	0,50	0,24
fra 30 til 50	2,0	0,70	0,33
fra 50 til 70	3,0	0,80	0,41
fra 70 til 100	3,0	1,00	0,53
fra 100 til 150	4,0	1,35	0,70
over 150	5,0	2,50	0,95
voksne (konvensjonelle) råner	7,5		1,30

(*) Griser kan holdes i mindre oppholdsenheter for kortere perioder, for eksempel ved å dele opp hovedenheten med skillevegger når dette er berettiget ut fra veterinærmedisinske eller eksperimentelle grunner. For eksempel når individuelt føroptak er påkrevd.

Tabell 7.4

Hester

Den korteste siden skal være minst 1,5 ganger dyrets mankehøyde i stangmål. Høyden i innendørs oppholdsenheter skal være så stor at dyrene kan steile i full høyde.

Mankehøyde (m)	Minste gulvareal per dyr (m ² / dyr)			Minste høyde i oppholdsenhet (m)
	For hvert dyr oppstallet enkeltvis eller i grupper på opp til 3 dyr	For hvert dyr holdt i grupper på 4 dyr eller flere	Føllingsboks / hoppe med føll	
1,00 til 1,40	9,0	6,0	16	3,00
fra 1,40 til 1,60	12,0	9,0	20	3,00
over 1,60	16,0	(2 x MH) ² (*)	20	3,00

(*) For å sikre tilstrekkelig plass skal tilgjengelig areal for hvert enkelt dyr beregnes ut fra mankehøyden (MH) (stangmål).

8. Fugler

I landbruksrelaterte forskningsprosjekter **forsøk** hvor formålet krever at dyrene holdes på en lignende måte som produksjonsdyr, skal dyreholdet minst tilfredsstille de krav som er gitt i forskrift 3. juli 2006 nr. 885 om velferd for produksjonsdyr, forskrift 12. desember 2001 nr. 1494 om hold av høns og kalkun, og forskrift 2. oktober 1998 nr. 951 om hold av strutsefugl.

Tabell 8.1

Tamhøns

Hvis det av vitenskapelige grunner ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenehetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking og gulvareal på minst 0,75 m².

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenehet (m ²)	Minsteareal per fugl (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fôrtrau per fugl (cm)
opp til 200	1,00	0,025	30	3
fra 200 til 300	1,00	0,03	30	3
fra 300 til 600	1,00	0,05	40	7
fra 600 til 1200	2,00	0,09	50	15
fra 1200 til 1800	2,00	0,11	75	15
fra 1800 til 2400	2,00	0,13	75	15
over 2400	2,00	0,21	75	15

Tabell 8.2

Tamkalkun

Alle sidene i oppholdsenheten skal minst være 1,5 m lange. Hvis det av vitenskapelige årsaker ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenhetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking. Gulvarealet skal da være minst 0,75 m² og høyden minst 50 cm for fugler under 0,6 kg, 75 cm for fugler under 4 kg og 100 cm for fugler over 4 kg. Disse kan benyttes til oppstalling av mindre grupper av fugler i samsvar med arealkravene i tabell 8.2.

Kroppsvekt (kg)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minsteareal per fugl (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fôrtrau per fugl (cm)
opp til 0,3	2,00	0,13	50	3
fra 0,3 til 0,6	2,00	0,17	50	7
fra 0,6 til 1	2,00	0,30	100	15
fra 1 til 4	2,00	0,35	100	15
fra 4 til 8	2,00	0,40	100	15
fra 8 til 12	2,00	0,50	150	20
fra 12 til 16	2,00	0,55	150	20
fra 16 til 20	2,00	0,60	150	20
over 20	3,00	1,00	150	20

Tabell 8.3

Vaktler

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minsteareal per fugl, parvis oppstallet (m ²)	Minsteareal per fugl i tillegg, gruppeoppstallet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fôrtrau per fugl (cm)
opp til 150	1,00	0,5	0,10	20	4
over 150	1,00	0,6	0,15	30	4

Tabell 8.4

Ender og gjess

Hvis det av vitenskapelige årsaker ikke er mulig å overholde minstekravene til oppholdsenhetens størrelse, skal forsøkslederen i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet. I slike tilfeller kan fugler oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking og gulvareal på minst 0,75 m². Disse kan benyttes til oppstalling av mindre grupper av fugler i samsvar med arealkravene i tabell 8.4.

Kroppsvekt (g)	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Areal per fugl (m ²) (*)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på førtrau per fugl (cm)
<i>Ender</i>				
opp til 300	2,00	0,10	50	10
fra 300 til 1200 (**)	2,00	0,20	200	10
fra 1200 til 3500	2,00	0,25	200	15
over 3500	2,00	0,50	200	15
<i>Gjess</i>				
opp til 500	2,00	0,20	200	10
fra 500 til 2000	2,00	0,33	200	15
over 2000	2,00	0,50	200	15

(*) Dette skal inkludere en dam med et minsteareal på 0,5 m² per 2,0 m² oppholdsenhet og en minste dybde på 30 cm. Dammen kan utgjøre opp til 50 % av oppholdsenhetens minsteareal.

(**) Fugler som ennå ikke er flyvedyktige, kan holdes i oppholdsenheter med en minste høyde på 75 cm.

Tabell 8.5

Ender og gjess: Minste damstørrelser (*)

	Areal (m ²)	Dybde (cm)
Ender	0,5	30
Gjess	0,5	fra 10 til 30

(*) Damarealene er per 2 m² oppholdsenhet. Dammen kan utgjøre opp til 50 % av oppholdsenhetens minsteareal.

Tabell 8.6

Duer

Oppholdsenhetene skal være lange og smale (for eksempel 2 m x 1 m) i stedet for kvadratiske slik at fuglene kan foreta korte flyveturer.

Gruppestørrelse	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste lengde på fortrau per fugl (cm)	Minste sittepinnelengde per fugl (cm)
opp til 6	2	200	5	30
fra 7 til 12	3	200	5	30
for hver fugl i tillegg over 12	0,15		5	30

Tabell 8.7

Sebrafinker

Oppholdsenhetene skal være lange og smale (for eksempel 2 m x 1 m) slik at fuglene kan foreta korte flyveturer. I avlsstudier kan par oppstalles i mindre oppholdsenheter med egnet miljøberiking. Gulvarealet skal da være minst 0,5 m² og høyden minst 40 cm. Forsøkslederen skal i samråd med veterinærmedisinsk personell begrunne varigheten av dyreholdet på det begrensede arealet.

Gruppestørrelse	Minsteareal i oppholdsenhet (m ²)	Minste høyde (cm)	Minste antall forskåler
opp til 6	1,0	100	2
7 til 12	1,5	200	2
13 til 20	2,0	200	3
for hver fugl i tillegg over 20	0,05		1 per 6 fugler

9. Amfibier

Tabell 9.1

Vannlevende salamandere

Kroppslengde (*) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal per dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
opp til 10	262,5	50	13
fra 10 til 15	525	110	13
fra 15 til 20	875	200	15
fra 20 til 30	1837,5	440	15
over 30	3150	800	20

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

Tabell 9.2

Vannlevende springpadder (*)

Kroppslengde (**) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal per dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
mindre enn 6	160	40	6
fra 6 til 9	300	75	8
fra 9 til 12	600	150	10
over 12	920	230	12,5

(*) Disse kravene gjelder for oppstalling i tanker (dvs. dyrehold), og ikke for tanker som av effektivitetshensyn benyttes for naturlig paring og superovulasjon, da disse prosedyrene krever mindre individuelle tanker. Arealkravene gjelder voksne dyr i de angitte størrelseskategoriene. Ungdyr og rumpetroll skal enten ikke regnes med, eller tankmålene endres på en forholdsmessig måte.

(**) Målt fra snute til kloakkåpning.

Tabell 9.3

Delvis vannlevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholdsenhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5,0	1500	200	20	10
fra 5,0 til 7,5	3500	500	30	10
over 7,5	4000	700	30	15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) En tredjedel land og to tredjedeler vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholdsenhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

Tabell 9.4

Landlevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholdsenhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5,0	1500	200	20	10
fra 5,0 til 7,5	3500	500	30	10
over 7,5	4000	700	30	15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) To tredjedeler land og en tredjedel vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholdsenhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

Tabell 9.5

Trelevende springpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minsteareal i oppholdsenhet (**) (cm ²)	Minsteareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (***) (cm)	Minste vanndybde (cm)
opp til 3,0	900	100	30	10
over 3,0	1500	200	30	10
				15

(*) Målt fra snute til kloakkåpning.

(**) To tredjedeler land og en tredjedel vann, nok til at dyrene kan ligge helt under vannflaten.

(***) Målt fra overflaten av landdelen opp til innsiden av terrariets øverste kant. Oppholdsenhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

10. Krypdyr

Tabell 10.1

Vannlevende skilpadder

Kroppslengde (*) (cm)	Minste vannoverflateareal (cm ²)	Minste vannoverflateareal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste vanndybde (cm)
opp til 5	600	100	10
fra 5 til 10	1600	300	15
fra 10 til 15	3500	600	20
fra 15 til 20	6000	1200	30
fra 20 til 30	10000	2000	35
over 30	20000	5000	40

(*) Målt i rett linje fra fremre til bakre kant av skallet.

Tabell 10.2

Landlevende slanger

Kroppslengde (*) (cm)	Minste gulvareal (cm ²)	Minste areal for hvert dyr i tillegg i gruppehold (cm ²)	Minste høyde i oppholdsenhet (**) (cm)
opp til 30	300	150	10
fra 30 til 40	400	200	12
fra 40 til 50	600	300	15
fra 50 til 75	1200	600	20
over 75	2500	1200	28

(*) Målt fra snute til halespiss.

(**) Målt fra overflaten av landdelen opp til innersiden av terrariets øverste kant. Oppholdsenhetens høyde skal også tilpasses innredningen.

11. Fisk

I fiskeoppdrettsrelaterte forskningsprosjekter **forsøk** hvor formålet krever at fisken holdes på en lignende måte som oppdrettsfisk, skal dyreholdet minst tilfredsstillende de krav som er gitt i forskrift 17. juni nr. 822 om drift av akvakulturanlegg.

11.1 Vanntilførsel og vannkvalitet

Det skal til enhver tid være nok vann av egnet kvalitet. Vannstrømmen i resirkuleringssystemer eller filtrering i karene skal være tilstrekkelig til å sikre at vannkvalitetsparametrene holdes innenfor akseptable nivåer. Vanntilførselen skal om nødvendig filtreres eller behandles for å fjerne stoffer som er skadelige for fisken. Vannkvalitetsparametrene skal hele tiden være innenfor akseptable grenser slik at normal aktivitet og normale fysiologiske prosesser opprettholdes for den aktuelle art og utviklingsstadium. Vannstrømmen skal avpasses slik at fisken kan svømme på normal måte og utøve normal atferd. Fisken skal gis passe tid til å akklimatisere og tilpasse seg endringer i vannkvaliteten.

11.2 Oksygen, nitrogenforbindelser, pH og salinitet

Oksygenkonsentrasjonen skal avpasses til den enkelte arts behov og forholdene fisken holdes under. Om nødvendig skal det foretas ekstra lufting av vannet i karene. Konsentrasjonen av nitrogenforbindelser skal holdes lav.

pH-veriden skal tilpasses arten og holdes så stabil som mulig. Saliniteten skal tilpasses artens behov og utviklingsstadium. Endringer i saliniteten skal skje gradvis.

11.3 Temperatur, belysning, støy

Temperaturen skal holdes så stabil som mulig innenfor optimumsgrensene for den aktuelle fiskearten. Endringer i temperaturen skal skje gradvis. Fisk skal holdes i en fotoperiode som er tilpasset artens behov. Støynivået skal holdes på et minimum. Der det er mulig, skal utstyr som forårsaker støy eller vibrasjoner, så som generatorer eller filtreringsanlegg, være atskilt fra fiskekarene.

11.4 Fisketetthet og miljøkompleksitet

Tettheten av fisk skal være basert på fiskens samlede behov når det gjelder miljøforhold, helse og velferd. Fisk skal ha tilgang til et vannvolum som er stort nok til at den kan svømme normalt, tatt i betraktning fiskens størrelse, alder, helse og fôropptak. Fisk skal tilbys egnet miljøberiking, så som skjulesteder eller bunnsubstrat, hvis ikke atferdsmessige egenskaper indikerer at det ikke er behov for dette.

11.5 Fôring og håndtering

Fisk skal fôres med et egnet fiskefôr i riktig mengde og med intervaller tilpasset artens behov. Ved fôring av fiskelarver skal enhver overgang fra levende til tilvirket fôr vies spesiell oppmerksomhet. Fisk skal håndteres så lite som mulig.
